

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1943: 18
SOCIALDEPARTEMENTET

UTREDNING OCH FÖRSLAG

ANGÅENDE

PLANMÄSSIGT SPARANDE FÖR
FAMILJEBILDNING

OCH

STATENS BOSÄTTNINGSLÅN

AVGIVNA AV

1941 ÅRS BEFOLKNINGSUTREDNING

S T O C K H O L M

1 9 4 3

Statens offentliga utredningar 1943

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med författnings- och organisationsförslag för genomförande av ett förståtligande av den allmänna väghållningen på landet m. m. Beckman. 321 s. K.
2. Flyttningersättningssakkunniga. Betänkande med förslag till författningar angående ersättning för flyttningkostnad. Marcus. 156 s. Fi.
3. 1941 års familjebeskattnings-sakkunniga. Betänkande med förslag till ändrade grunder för familjebeskattningen. Marcus. 170 s. Fi.
4. Utredning rörande skogsnäringens ekonomiska läge med förslag till åtgärder för höjande av näringens bärkraft. 3. Skogsbrukets transportfrågor; Vägar och järnvägar. Idun. 260 s. Jo.
5. Utredning rörande polismäns anslutning till politiska ytterlighetsriktningar m. m. Norstedt. 40 s. S.
6. Utredning och förslag angående pappersformaten inom statsförvaltningen. Beckman. 116 s. H.
7. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. Bilaga 1. Hygieniska förutsättningar för skolarbetet. Av U. Hjärne. Idun. 66 s. E.
8. Betänkande angående levnadskostnadsindex. Norstedt. 147 s. Fi.
9. Utredning och förslag angående statsbidrag till daghem och lekskolor m. m. Beckman. 99 s. S.
10. 1940 års civila byggnadsutredning. Betänkande 1. Förslag till ändringar i Kungl. Maj:ts byggnadsstadga samt till föreskrifter rörande planläggning och utförande av byggnad för vissa vårdanstalter och folktandpolikliniker. Beckman. 80 s. K.
11. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 4. Förslag till åtgärder för textil-forskningens ordnande. Heggström. 82 s. H.
12. Betänkande med förslag till statliga åtgärder för stödjande av den privata motorlösa flygningens och modell-flygningens utveckling. Beckman. 77 s. Fö.
13. Besparingsberedningens slututlåtande. Marcus. 158 s. Fi.
14. Betänkande angående åtgärder mot spekulation i vattenkraft. Norstedt. 79 s. Ju.
15. Utredning och förslag angående statsbidrag till social hemhjälpsverksamhet. Beckman. 87 s. S.
16. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 5. Förslag till åtgärder för järn- och metallforskningens ordnande. Heggström. 79 s. H.
17. Tillströmningen till de fria fakulteterna och arbetsförhållandena närmast efter avlagd examen samt militärtjänstgöringens inverkan på universitets- och högskoleungdomens studier och ekonomiska förhållanden. Norstedt. 145 s. S.
18. Utredning och förslag angående planmässigt sparande för familjebildning och statens bosättningslån. Beckman. 68 s. S.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1943: 18
SOCIALDEPARTEMENTET

UTREDNING OCH FÖRSLAG

ANGÅENDE

PLANMÄSSIGT SPARANDE FÖR
FAMILJEBILDNING

OCH

STATENS BOSÄTTNINGSLÅN

AVGIVNA AV

1941 ÅRS BEFOLKNINGSUTREDNING

STOCKHOLM 1943

K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI

[340 43]

STATENS BOKFÖRLAGS FÖRLAGSÅR 1911
BOKFÖRLAGS FÖRLAG

FÖREORDNING

INNEHÅLL

PLANMÄSSIGT SPARANDE FÖR FAMILJEBILDNING

AV

STATENS BOKFÖRLAGS FÖRLAG

STOCKHOLM 1911

1011 ÅRS TRYCKNINGSTÄLLNING

STATENS BOKFÖRLAGS FÖRLAG

STOCKHOLM 1911

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Skrivelse till Konungen</i>	5
Inledning	7
Kap. I. Statens bosättningslån	8
Gällande bestämmelser m. m.	8
Utförda undersökningar rörande bosättningslånen	10
Förslag till omläggning och komplettering av bosättningslåne- verksamheten	17
1. De grundläggande principerna	18
2. Åtgärder för lämpligare användning av bosättningslånen..	20
3. Övriga förslag	22
Kap. II. Planmässigt sparande för familjebildning	26
Förslag till införande av statligt familjebidningsbidrag	26
Specialmotivering till förslaget till förordning om statligt familjebidningsbidrag.....	34
Kostnadsberäkning och exempel	38
Förslag till kungörelse angående ändring i vissa delar av kungörelsen den 30 sep- tember 1937 (nr 809) om statliga bosättningslån	42
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 20 mars 1936 (nr 56) om socialregister	43
Förslag till förordning om statligt familjebidningsbidrag	44
<i>Bilaga.</i>	
Undersökning rörande låntagare till statens bosättningslån	47

EXHIBIT/ATTACHMENT

Page 1 of 1

Table of Contents

Chapter 1 - Introduction

1.1. The general purpose of the study

1.2. The specific objectives of the study

1.3. The scope and limitations of the study

1.4. The organization of the study

Chapter 2 - Literature Review

2.1. Theoretical background

2.2. Empirical studies

2.3. Summary and conclusions

Chapter 3 - Methodology

3.1. Research design

3.2. Data collection

3.3. Data analysis

Chapter 4 - Results and Discussion

4.1. Descriptive statistics

4.2. Inferential statistics

4.3. Discussion of findings

Conclusion

References

TILL KONUNGEN.

Genom beslut den 12 september 1941 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för socialdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga att inom socialdepartementet verkställa utredningar rörande vissa befolkningspolitiska spörs-

mål. Med stöd av nämnda bemyndigande tillkallades samma dag såsom sakkunniga ledamoten av riksdagens andra kammare, statssekreteraren Tage Erlander, docenten Curt Gyllenswärd, e. o. byråchefen, numera kanslichefen Alf Johansson och professorn Sten Wahlund. Åt Erlander uppdrogs att vara ordförande. Till sekreterare åt de sakkunniga förordnades från och med den 16 oktober 1941 hovrättsassessorn Sven Romanus. De sakkunniga tillerkändes rätt att anlita nödig expertis för medverkan vid utredningsarbetet.

De sakkunniga ha antagit benämningen 1941 års befolkningsutredning.

Utredningen beslöt den 12 september 1941 tillsätta en särskild delegation för hem- och familjefrågor, bestående av fröken Karin Collin, fru Signe Höjer, inspektrisen fröken Ingrid Osvald, numera ledamoten av riksdagens andra kammare, fil. d:r fru Hanna Rydh Munck af Rosenschöld, fru Annie Wallentheim, fru Gertrud Wiklund samt såsom sekreterare fil. lic. fru Brita Åkerman Johansson.

Härmed får utredningen överlämna utredning och förslag angående planmässigt sparande för familjebildning och statens bosättningslån. Vid betänkandet har fogats såsom bilaga en av socialstyrelsen verkställd undersökning rörande låntagare till statens bosättningslån.

I ärendets behandling ha deltagit befolkningsutredningens samtliga ledamöter samt utredningens delegation för hem- och familjefrågor.

Vid betänkandets utarbetande ha medverkat sparbanksdirektören Olof Norbeck och försäkringsdirektören, fil. lic. Waldemar Odhnoff samt fil. mag. Halvar Sehlin.

Beträffande avsnittet rörande statens bosättningslån har samråd skett med riksbanksfullmäktige lektorn Edv. Björnsson, redaktören Conrad Jonsson och redaktören Ivar Anderson, bankrådet Hjalmar Ekengren, ombudsmannen Bertil Nyqvist, professorn Gregor Paulsson samt arkitekterna Ingeborg Wærn Bugge och Åke H. Huldt.

Stockholm den 18 mars 1943.

Underdånigst:

TAGE ERLANDER

CURT GYLLENSWÄRD

ALF JOHANSSON

STEN WAHLUND

/ *Sven Romanus.*

Inledning.

Bakom de faktorer, som utgöra de omedelbara orsakerna till den ogynnsamma befolkningsutvecklingen, främst underlåtenhet att ingå äktenskap, ingående av äktenskap vid för hög ålder och medveten barnbegränsning inom äktenskapen, ligger ett invecklat och svåråtkomligt orsakskomplex av ekonomiska, sociala och socialpsykologiska faktorer.

Emellertid kunna i många fall mera närliggande och påtagliga orsaker angivas. Särskilt kan man peka på vissa ekonomiska förhållanden, som verka hindrande på äktenskapsbildning och barnalstring: den allmänna ekonomiska otryggheten, bristande överensstämmelse mellan inkomst- och behovsutveckling, svårigheten att anskaffa även det relativt ringa belopp, som fordras för bildandet av ett enkelt hem, och flera dylika omständigheter.

I medvetande härom ha särskilda sakkunniga vid olika tillfällen framlagt förslag om statsmakternas stöd vid familjebildningen.

Den 12 december 1935 avgav 1935 års befolkningskommission ett betänkande angående dels planmässigt sparande och dels statliga bosättningslån (Statens offentliga utredningar 1936: 14).

Kommissionens utredning beträffande samhällseliga åtgärder för att skapa förutsättningar för en ökad och tidigare familjebildning utmynnade i förslag

dels om statligt bidrag till propaganda genom de enskilda sparbankernas och postsparbankens försorg för att utbreda kännedom om och skapa intresse för planmässigt sparande,

dels om inrättande av statliga bosättningslån.

Med anledning av dessa förslag beslöt 1937 års riksdag att genom ett statligt bidrag av 10 000 kronor till propagandaverksamhet främja det planmässiga sparandet samt att inrätta en statlig utlåningsfond, benämnd *statens bosättningslånefond*, som skulle förvaltas av riksbanken och varifrån lån skulle utlämnas till trolovade eller äkta makar för inköp av möbler eller andra bosättningsföremål, vilkas anskaffande föranletts av äktenskapets ingående.

Såsom gemensamt för dessa åtgärder angavs, att de skulle verka för en bättre överensstämmelse mellan inkomstutveckling och behovsutveckling än den som av sig själv kommer till stånd. Därvid skulle särskilt bosättningslånen underlätta bestridande av de för bosättningen nödvändiga engångskostnaderna, till vilka unga personer, som önska ingå äktenskap, ofta helt eller delvis sakna egna medel. Därigenom skulle också bosättningslånen motverka osunda avbetalningsköp.

I enlighet med de direktiv, som lämnats 1941 års befolkningsutredning, har utredningen till förnyad behandling upptagit dels frågan om statens bosättningslån, dels frågan om statliga åtgärder för främjande av planmässigt sparande bland ungdomen.

KAP. I.

Statens bosättningslån.**Gällande bestämmelser m. m.**

Den 30 september 1937 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse om statliga bosättningslån (Svensk författningssamling nr 809). Denna kungörelse har sedermera undergått smärre ändringar, genom kungörelserna den 27 maj 1938 (Svensk författningssamling nr 204), den 10 mars 1939 (Svensk författningssamling nr 94), den 16 maj 1941 (Svensk författningssamling nr 281) och den 15 maj 1942 (Svensk författningssamling nr 312). Sistnämnda ändring gjordes efter framställning från befolkningsutredningen. De bestämmelser, som nu gälla i ämnet, äro i huvudsak följande.

Trolovade eller äkta makar kunna på ansökan erhålla bosättningslån för inköp av möbler eller andra bosättningsföremål, vilkas anskaffande föranledes av äktenskapets ingående.

Bosättningslån utgår av statens bosättningslånefond, som förvaltas av riksbanken.

Såsom villkor för erhållande av bosättningslån gällor:

a) att de lånesökande äro i behov av medel för anskaffandet av erforderliga bosättningsföremål,

b) att lånets upptagande är tillrådligt med hänsyn till de lånesökandes egna villkor och intressen,

c) att de lånesökande tecknat sjukförsäkring, som kan anses tillräcklig med hänsyn till deras ekonomiska villkor, eller i annan ordning skaffat sig liknande trygghet,

d) att de lånesökande gjort sig kända för skötsamhet och ekonomisk förtänksamhet ävensom, i den mån betingelser härför förelegat, ådagalagt sparvilja, samt

e) att, där de lånesökande äro äkta makar, särskilda omständigheter föranlett dem att först efter äktenskapets ingående göra låneansöknigen.

Då särskilda skäl därtill äro, må bosättningslån beviljas lånesökande, oaktat de icke uppfylla det under c) stadgade villkoret.

Låneansökan av äkta makar skall avlämnas inom sex månader från äktenskapets ingående. I ömmande fall må dock ansökan, som avlämnats senare, upptagas till prövning.

Bosättningslån må ej beviljas till högre belopp än 1 000 kronor. Sådant lån skall förräntas efter fast, vid lånets beviljande bestämd räntefot, som fastställles av Kungl. Maj:t.¹

¹ För lån, som utlämnas under innevarande budgetår, är räntan bestämd till 4 %.

Bosättningslån skall amorteras i sådan ordning, att lånet är återbetalt senast fem år efter utlämnandet.

Ansökan om bosättningslån göres å en av riksbanken fastställd blankett och inlämnas till ett särskilt ortsombud i den kommun, där mannen är bosatt.

Såsom ortsombud fungerar inom varje kommun en av kommunen för en tid av två år vald person. Ortsombudet har att å ansökningshandling teckna yttrande dels rörande riktigheten av de uppgifter, som meddelats av sökandena, och dels i de andra hänseenden, som angivas i ansökningsblanketten. Äro sökandena bosatta inom skilda kommuner skall ombudet därefter översända handlingarna till ombudet i den kommun, där kvinnan är bosatt, och skall jämväl sistnämnda ombud yttra sig i ärendet.

Det ortsombud, som sist handlagt ärendet, skall därefter utan dröjsmål översända handlingarna till riksbankskontoret för det lånedistrikt, inom vilket sökandena ämna efter giftermålet vara bosatta.

Sedan handlingarna inkommit till riksbanken, beslutar banken i ärendet.

Förfallen ränta och amortering skola inbetalas till riksbanken. Banken äger medge uppskov med betalning av ränta och amortering.

Avlider låntagare och skulle därefter lånets återbetalning bereda synnerlig svårighet för den andre låntagaren, eller, där sådan icke finnes, för den avlidnes efterlevande, kan Kungl. Maj:t på hemställan av riksbanken medgiva befrielse från återbetalningsskyldighet med avseende å statens hela återstående fordran eller del därav. Sådan befrielse kan ock medgivas, därest låntagarna eller endera av dem efter det lånet beviljats fått sin försörjningsplikt så utökad, att därigenom uppkommit synnerlig svårighet att återbetala lånet. I dylika fall eller då eljest ingen eller ringa utsikt finnes, att lån kommer att återbetalas, kan Kungl. Maj:t på hemställan av riksbanken meddela beslut om avskrivning.

Under vissa förutsättningar kan riksbanken besluta, att beviljat lån skall uppsägas till omedelbar betalning.

Kungl. Maj:t har vidare den 30 september 1937 utfärdat kungörelse (Svensk författningssamling nr 810) angående ersättning åt ortsombud för yttranden över ansökningar om statliga bosättningslån. Enligt denna kungörelse äger ortsombud att av statsmedel utfå ersättning med tre kronor för varje ansökan, varöver ombudet yttrat sig, dock att, där jämväl annat ortsombud yttrat sig över ansökningen, ersättningen utgår med allenast två kronor.

För sitt bestyr med bosättningslånen erhåller jämväl riksbanken särskild ersättning. Sålunda äger riksbanken uppbära ersättning med fem kronor för varje behandlad ansökning. Vidare uppbär riksbanken ersättning för bankens kostnader för indrivning av till betalning förfallna bosättningslån med dels 10 kronor för varje till indrivning genom riksbankens ombudsmän överlämnat lån, dels ock ersättning för de särskilda utgifter, som banken fått vidkännas i samband med indrivningen. Slutligen erhåller riksbanken

gottgörelse för vissa smärre kostnader, som förorsakas riksbanken för annonsering och annan upplysningsverksamhet beträffande lånen.

I samband med införande av statens bosättningslån anvisade 1937 års riksdag för budgetåret 1937/38 såsom kapital för bosättningslånefonden under utgifter för kapitalökning, rubriken statens utlåningsfonder, ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor. För budgetåren 1938/39, 1939/40, 1940/41, 1941/42 och 1942/43 anvisades reservationsanslag å respektive 6 000 000, 5 000 000, 4 000 000, 3 000 000 och 3 000 000 kronor. De för bosättningslånen anvisade anslagen uppgå alltså sammanlagt under denna tid till 23 000 000 kronor.

Kostnaderna för ersättning åt ortsombuden och riksbanken bestridas från under femte huvudtiteln, rubriken statens bosättningslån, uppförda förslagsanslag. För budgetåret 1942/43 ha dessa anslag upptagits till 27 000 respektive 60 000 kronor.

Beträffande omfattningen av den under åren 1938—1942 bedrivna bosättningslåneverksamheten utvisa riksbankens statistiska sammanställningar följande siffror:

Utlämnade lån.

År	Antal	Belopp kr.	Medelbelopp kr.
1938	7 765	5 764 267	742
1939	8 225	6 486 527	789
1940	8 020	6 199 299	773
1941	10 282	8 113 239	789
1942	13 393	11 120 823	830

Utförda undersökningar rörande bosättningslånen.

1. På initiativ av befolkningsutredningen uppdrog Kungl. Maj:t den 26 september 1941 åt *socialstyrelsen* att enligt en av styrelsen i samråd med befolkningsutredningen utarbetad plan utföra vissa undersökningar rörande samhällets familjevärnande och barnavårdande verksamhet. Såsom ett första led i detta arbete, som ansetts böra inriktas på varje särskilt slag av åtgärder för sig, har bosättningslåneverksamheten undersökts ur vissa synpunkter.

Undersökningen, som i dess helhet är fogad såsom bilaga till detta betänkande, refereras här i huvuddrag.

Uppgifter om 6 243 bosättningslån, utlämnade under åren 1938—1941, ha statistiskt bearbetats i syfte att belysa

- 1) i vilken omfattning bosättningslån anlitas inom olika befolkningsgrupper,
- 2) till vilka belopp bosättningslånen utgått till olika kategorier av låntagare m. m. samt
- 3) vilken betydelse bosättningslånen haft för familjebildningen och för de låntagande familjernas ekonomi.

Undersökningen visar, att bosättningslånen ha anlitats i betydligt större utsträckning i stadssamhällen än på landsbygden och överhuvudtaget i större utsträckning å industriorter än i jordbruksbygder.

De av undersökningen berörda bosättningslånen fördelade sig sålunda på följande sätt: 66·2 % på stadssamhällen, 32·6 % på landsbygden och 1·2 % utan uppgift om bostadsort.

Icke mindre än 4 646 eller 74·4 % av de lån, undersökningen omfattade, ha utlämnats till industri- och byggnadsarbetare. Lånen till lant- och skogsarbetare uppgingo till 551 eller 8·8 % av samtliga. Procenttalen för övriga yrkesgrupper voro följande: 10·0 % för anställda i enskilda företag, 3·2 % för personer vid polis- och försvarsväsendet, 1·8 % för företagare, 0·8 % för anställda och tjänstemän i offentlig tjänst samt lärare och slutligen 0·7 % för utövare av fria yrken.

En ungefärlig jämförelse av männens yrkesfördelning inom å ena sidan bosättningslåneklientelet samt å andra sidan samtliga i äktenskap inträdde män under de närmaste föregående åren ger vid handen, att bland samtliga män, som inträdde i sitt första gifte, tillhörde bortåt en femtedel av arbetarna inom metallindustrin och annan fabriksindustri men mindre än en tiondel av arbetarna vid sågverk, byggnadsämnesindustri, byggnadsverksamhet samt jordbruk och skogsbruk bosättningslåneklientelet. Beträffande företagare, anställda m. fl. synes det relativa antalet låntagare till bosättningslån ha varit mycket litet.

Även i fråga om kvinnorna synas de industriella yrkena vara förhållandevis starkast representerade bland bosättningslåneklientelet. Uppgifterna om kvinnornas yrkestillhörighet äro dock tämligen ofullständiga såväl i bosättningslånematerialet som i befolkningsstatistiken.

Det högsta möjliga lånebeloppet 1 000 kronor har sökts av 68·8 % av de lånesökande men beviljats endast 32·5 %. I stort sett ha högre lånebelopp utgått till låntagare i städer och industriorter än till låntagare på den egentliga landsbygden. Medianen för beviljade lånebelopp till tjänstemän och anställda utgjorde 947 kronor, till företagare och personer i fria yrken 866 kronor, till industriarbetare 836 kronor och till lant- och skogsarbetare 618 kronor. Med hänsyn till det för lånen avsedda syftet är det anmärkningsvärt, att mer än 100 lån beviljats till så låga belopp som 200 à 300 kronor. Lånebelopp om mindre än 500 kronor ha sökts och beviljats i förhållandevis större utsträckning inom Gotlands län samt mellersta och övre Norrland än inom andra delar av riket. De högre lånebeloppen om 800 kronor och däröver ha den största frekvensen i Stockholms stad samt Jönköpings, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län och den minsta frekvensen i de norrländska länen.

Vilken betydelse bosättningslånen haft för familjebildningen och för de låntagande familjernas ekonomi är svårt att närmare angiva. Det framgår dock, att bosättningsklientelet uppvisar förhållandevis flera äktenskap i ålderna under 30 år med avseende på män och 25 år med avseende på kvinnor än vad genomsnittssiffrorna för hela befolkningen ge vid handen. Undersökningen visar vidare, att lånen ofta sökts för att möjliggöra giftermål och bosättning på grund av kvinnans väntade nedkomst. Man torde sålunda kunna antaga, att bosättningslåneverksamheten bidragit till att legalisera

förbindelser, som annars icke skulle ha lett till äktenskap. Det bör vidare i detta sammanhang påpekas, att antalet utomäktenskapliga barn under de senaste åren visat en påtaglig minskning såväl i absoluta tal som i förhållande till hela antalet levande födda. Bland orsakerna härtill torde den statliga bosättningslåneverksamheten kunna räknas.

En allmän uppfattning om inkomstförhållandena bland låntagareklientelet giva de uppgifter, som lämnats av 5 801 eller c:a 95 % av de lånesökande. Av dessa hade 4 387 enbart kontant inkomst och 964 kontant inkomst jämte naturaförmåner av olika slag. Medianinkomsterna per år för de redovisade familjerna med enbart kontantinkomst voro för Stockholm med förorter 4 627, för samtliga stadssamhällen 3 435 samt för landsbygden 2 204. För samtliga orter utgjorde den 3 051. Procentuella antalet låntagare med en gemensam årsinkomst för de båda kontrahenterna av

mindre än 2 000 kronor utgjorde	15.1 %
2 000—2 999 kronor.....	32.7 %
3 000—3 999 kronor.....	26.2 %
4 000—4 999 kronor.....	14.6 %
5 000 kronor och däröver	11.4 %

Det bör påpekas, att i 31.9 % av de c:a 4 000 äktenskap, där uppgift om kvinnans arbets- och försörjningsförhållanden kunnat erhållas, hustrun uppgivit sig inneha förvärvsarbete, som hon ämnat sluta efter giftermålet. I 26.1 % har hustrun tidigare ej haft förvärvsarbete, och i 42 % har hon ämnat behålla sitt förvärvsarbete. I de båda förstnämnda fallen gäller, att familjens försörjning efter giftermålet huvudsakligen måste grundas på enbart mannens inkomst, och att giftermålet därför i allmänhet måste innebära en sänkning av parternas ekonomiska standard.

Ansökningarna om bosättningslån, som legat till grund för socialstyrelsens undersökning, innehålla även uppgifter om låntagarnas hyres- och bostadsförhållanden. Resultatet av de bearbetningar, som verkställt på grundval av ifrågavarande uppgifter, ger en antydan om genomsnittsstandarden för låntagarklientelet bostads- och hyresförhållanden. Sålunda framgår, att låntagarnas hyreskostnader efter bosättningen variera mycket starkt. I Stockholm med förorter utgjorde årshyran i mediantal 1 027 kronor, i Göteborg med förorter 683, i Malmö med förorter 603, i städer med 30 000—100 000 invånare 608 samt på landsbygden 276 kronor. Mer än $\frac{2}{3}$ av hela antalet låntagare ha vid bosättningen haft lägenheter om ett rum och kök.

Uttalanden i låneansökningarna angående besparingar, skulder m. m. ha icke gjorts till föremål för statistisk bearbetning. Det har emellertid kunnat iakttagas, att kontanta besparingar i allmänhet icke förefunnits i nämnvärd utsträckning. Såsom skäl härför ha anförts försörjningsplikt mot föräldrar eller utomäktenskapliga barn, låg lön under lärotid, arbetslöshet och ojämna sysselsättningsförhållanden. I allmänhet ha heller icke skulder uppgivits. Tillgångar i form av inventarier, kläder m. m. är det svårt att erhålla någon uppfattning om, liksom å andra sidan ej heller avbetalningsskulder o. d.

i allmänhet synas ha uppgivits. Beträffande utrustning för bosättningen har i allmänhet linne o. d. nämnts. Köksutrustning, husgeråd, sängkläder syntes i många fall kunnat påräknas såsom hjälp till bosättningen från föräldrar och anförvanter. Bosättningslånet skulle i huvudsak användas till nyanskaffning av större möbler, såsom matbord, buffé, ottoman eller andra liggmöbler, stolar o. s. v.

2. Ett komplement till socialstyrelsens undersökning bildar en till chefen för socialdepartementet den 22 februari 1943 överlämnad undersökning rörande möjligheter till rådgivningsverksamhet i samband med bosättningslånen, utförd under hösten 1942 av arkitekterna *Ingeborg Wærn Bugge och Åke H. Huldt* såsom sakkunniga inom socialdepartementet.

Nämnda utredningsmän ha i första hand velat klarlägga behovet av och förutsättningarna för rådgivning i samband med utdelandet av bosättningslån samt finna formerna härför.

I detta syfte har på åtta platser i landet dels utförts en enkät bland äldre låntagare, representerande samtliga år, under vilka bosättningslån utdelats, dels meddelats rådgivning till nya låntagare.

Enkäten, som omfattar 164 fall, varav 29 på landsbygden och 135 i stads-samhällen, har visat, att lånen ha avsevärd betydelse som stimulans för hembildningen och att de praktiskt taget utan undantag livligt uppskattats av låntagarna. Som typiska uttalanden av låntagarna anföras: »om lånet ej erhållits, hade äktenskapet uppskjutits», »utan lånet hade vi ej kunnat köpa som vi gjorde och på lång sikt», »innebär väsentlig besparing genom kontantköp».

Vidare har man funnit, att låneklientelet genomgående synes bestå av ambitiösa och ekonomiskt skötsamma personer samt att de fall varit ytterligt få, där medlen ej använts till de ändamål, för vilket de avsetts: inköp av bohag.

Å andra sidan har det konstaterats, att lånesumman ofta disponerats felaktigt eller opraktiskt med hänsyn dels till de till förfogande stående medlens fördelning mellan olika bohagskategorier, dels till låneklientelet verkliga behov och ekonomiska resurser. Tydligast avspeglar sig detta i möbelinköpen. Dessa tillåtas merendels uppgå till en summa, som överstiger ej blott lånesumman utan även kontrahenternas sammanlagda tillgångar av bosättningslån och sparkapital.

Vid bedömandet av bosättningskostnadernas fördelning på olika poster ha utredningsmännen utgått från nedanstående idealtabell:

	% av hela kostnaden
Möbler	c:a 35—50
Glas, porslin, matbestick, köksutrustning & div. husgeråd ..	» 16—20
Linneutrustning	» 15—18
Sängutrustning	» 9—11
Textilier.....	» 8—10
Armatur.....	» 5—7

I denna tabell ha alltså ej medtagits kostnader för hushållsmaskiner o. d. (radio, symaskin, dammsugare etc.).

En jämförelse mellan denna idealfördelning och de undersökta låntagarnas faktiska kostnadsfördelning ger vid handen, för det första att utgifterna för möbler äro oproportionerligt höga. Man får för denna post genomsnittskostnader, som i förhållande till hela bosättningen variera för olika orter mellan 62 och 75 %. De poster, som härigenom bli lidande, äro framför allt »husgeråd» och »sängutrustning». Utredningsmännen anföra:

»För det stora flertalet representera möbelinköpen själva begreppet 'bosättning', och det är väsentligen till möbelhandlaren som lånemedlen gå — icke sällan som en första avbetalning på en mycket större skuld. Hemmets övriga utrustning tages mycket mera lättvindigt och får i stor utstäckning slumpartat tillgodoses med lysningspresenten, senare kompletteringar och i bästa fall före giftermålet företrädesvis av hustrun hopsamlade inventarier.

Denna inställning medför emellertid ofta konsekvenser, som på ett olyckligt sätt beröra hemmets arbete, hygien och trevnad. I vissa fall äger detta sitt bestämda sammanhang med själva valet av möbeltyper och de med dem förbundna bostadsvanorna. Allvarligast till sina konsekvenser visar sig detta i fråga om bäddutrustningen, som i stor utsträckning är för knappt tilltagen och framför allt av för låg kvalitet.»

En annan post, som också visat sig bliva i hög grad tillbakasatt, är husgerådet, särskilt köksutrustningen. Enligt idealfördelningen skulle denna post uppgå till c:a 10 % av totalkostnaderna, men de faktiska siffrorna ligga så lågt som mellan 1 och 2 %.

Förutom att utgifterna för möbler fått dominera i alltför hög grad, har det därtill visat sig, att de inköpta möblerna mycket ofta äro illa lämpade för hemmets verkliga behov. Utredningsmännen ha på denna punkt och i fråga om de därmed intimt förbundna bostadsvanorna utfört en mycket ingående och detaljerad undersökning. En särskilt framskjuten position i den bild av läget, som undersökningen ger, intar det allmänt förekommande »finrummet», som med sin påkostade, stereotypa och otrivsamma inredning inte fyller någon verklig funktion. Utredningsmännen säga härom: »Det måste här sägas, att vad som än i olika sammanhang kan anföras till finrummets försvar, då det gäller dessa småhem måste falla till marken. Det medges gärna, att den ambition och den känsla för hemmets helgd och värde, som ligger bakom anordnandet av ett särskilt fredat, endast vid högtidliga tillfällen använt rum, både har rötter i svensk tradition och markerar en positiv inställning hos vårt folk. Men likväl måste det helt fördömas. I smålägenheter blir finrummet en parasit, som hindrar väsentliga uppgifter att kunna tillgodoses. Avsikten må vara lofvärd, men resultatet blir groteskt, när man i dessa små hem finner, att det mesta utrymmet och större delen av hemmets tillgångar vid bosättningen utnyttjas för ett rum, som icke tjänar familjens dagliga liv, ja, som genom sin möblering blivit sådant, att det icke ens kan göra det. I sina konsekvenser kommer det därför att direkt motverka en önskvärd familjeutveckling. Om man har skäl att tala om

barnvänliga bostäder, kan man med lika stor rätt tala om möbler och möb-
 lering som äro direkt barnfientliga.» Och vidare: »Med finrumssystemet
 sammanhänger andra allvarliga missförhållanden, bland vilka sovvanorna
 påkalla den största uppmärksamheten. Våra i och för sig små och trånga
 bostadslägenheter ha genom finrummet blivit än mindre och fungera som
 en sorts bättre inredda spisrum. Ur dessa förhållanden utkristallera sig
 sovvanor, som i jämförelse med andra västerländska kulturfolks torde ställa
 oss i särklass. Man har gärna velat tro, att härvidlag de senaste årtiondena
 skulle medfört en omsvängning, och att de prydliga rummen i småbostä-
 derna skulle tjänstgöra åtminstone som sovplats. Det visar sig emellertid,
 att så är icke förhållandet. I praktiskt taget alla de fall, där man annars
 skulle vara hänvisad till finrummet, blir köket och kökssoffan sovplats.»

Frågar man efter orsakerna till dessa otillfredsställande bostadsvanor och
 därmed sammanhängande olämpliga fördelning av bosättningskostnaderna,
 har man givetvis i första hand att söka dessa i okunnigheten hos lån-
 tagarna om inredningens funktioner, hemmets behov och olika varors kvalitet
 och värde i förening med vanetänkande och missriktade ambitioner. Men även
 möbelhandeln måste, enligt utredningsmännen, sägas ha viss del i skulden.
 »Flertalet unga människor gå att bilda hem ofta utan de mest elementära
 begrepp om vad detta egentligen innebär, och hur de skola ställa sina in-
 köp i relation till sin tillvaros och ekonomis krav. Man har i regel föga
 känsla för material, pris och kvalitet och vet mycket litet om vad marknaden
 i sin helhet har att bjuda på. Denna brist på kunskaper och förståelse
 kommer också tydligt till uttryck vid undersökningen, där så många hustrur
 just framhållit 'hur litet man vet, när man gifter sig', och 'hur annorlunda
 man skulle köpt, sedan de nu dyrköpta erfarenheterna vunnits'.»

»Det blir i stor utsträckning återförsäljarna, möbelhandlarna och bosätt-
 ningsaffärerna, som komma att tjänstgöra som lärare härvidlag och det
 säger sig självt, att en helt opartisk upplysning därvid icke kan garanteras.
 Att handeln — och framför allt möbelhandeln — faktiskt utövar en in-
 officiell rådgivningsverksamhet för bosättningslånen, visar undersökningen
 på ett tydligt sätt. De många ansökningsblanketter, där man spårar möbel-
 affärens hjälp vid utskriften, giva vid handen, att det många gånger är
 denna, som även varit den initiativtagande parten till själva lånet.

Helt säkert kan man räkna med, att möbelhandeln å sin sida söker med-
 verka till att de inköp, som göras vid en bosättning, också bliva de för
 köparen lämpligaste, men å andra sidan kan man nog våga säga, att även
 här en viss okunnighet exempelvis om bostadsförhållandena och deras åter-
 verkan på möblerna liksom en viss slentrianmässighet gör sig gällande.
 Härtill kommer, att de flesta möbelhandlare endast kunna föra en begränsad
 del av marknadsens bestånd, och att denna väljes tämligen likartat hos olika
 affärer och efter principer, som synas kunna betecknas såsom ytterst för-
 siktiga gentemot det icke vedertagna. Möbelmarknaden har sålunda kommit
 att domineras av ett tämligen schematiskt typgalleri av ett par på olika
 sätt sammanställda garnityr jämte vissa lika uniformerade kompletterings-

möbler, vid vilkas tillkomst de aktuella bostadsförhållandena liksom de aktuella behoven i hemmen i regel spelat en underordnad roll.»

Av undersökningen draga utredningsmännen följande konklusioner:

»Det synes oss klarlagt, att en verklig förbättring av de unga familjernas bosättning icke kan komma till stånd utan en omfattande upplysnings- och rådgivningsverksamhet, vid vilken man måste räkna med en samverkan mellan alla inom detta område intresserade parter.

Om det tidigare kunnat antagas, att en rådgivning i samband med lånens utdelande vore värdefull, torde den på grund av de erfarenheter, som undersökningen givit vid handen, få anses ej blott önskvärd utan i hög grad nödvändig. Enligt vår mening utgör en dylik rådgivning förutsättningen för att lånens syften skola kunna uppnås.»

Det bör dock i detta sammanhang påpekas, att den försöksrådgivning, som såsom ovan nämnts också ingick i utredningsmännens uppgifter, ej synes ha lett till några mera påtagliga resultat. Någon egentlig redovisning för denna försöksrådgivning lämnas icke heller; det meddelas endast, att den blott omfattade 25 fall och att orsakerna till detta ringa antal vore dels den tillfälliga ej obligatoriska karaktär, som verksamheten ägt, och därmed uppkomna svårigheter att komma i kontakt med låneklientelet, dels att sådan kontakt först vunnits sedan vederbörande kontrakterat sina inköp.

Vad beträffar de förslag, som utredningsmännen på grundval av vunna undersökningsresultat framlägga, komma dessa att upptagas till behandling i nästa avsnitt, där hela frågan om omläggning och komplettering av den nuvarande bosättningslåneverksamheten kommer att behandlas i ett sammanhang.

3. Förutom ovannämnda båda undersökningar, vilka tillkommit på initiativ av befolkningsutredningen i syfte att få erfarenhetsmaterial, som skulle kunna ligga till grund för utredningens överväganden om omläggning av bosättningslånen, har även *besparingsberedningen* under år 1941 låtit verkställa en undersökning av bosättningslåneverksamheten. Denna undersökning, som huvudsakligen gällt frågan om fullgörandet av räntebetaling och amortering, visar, att av de 22 384 lån, som utlämnats intill den 30 november 1940 voro nämnda dag icke mindre än 5 157 nödlidande. I 4 388 fall hade riksbanken beviljat anstånd på grund av inkallelse till beredskapstjänstgöring eller av annan orsak, medan i 769 fall anstånd ej beviljats. I 692 fall hade lånen överlämnats till riksbankens ombudsmän för indrivning. Sedan förfallna amorteringar indrivits, hade 97 lån återförts till respektive huvud- eller avdelningskontor för fortsatt amortering enligt den ursprungligen fastställda planen. Å kvarstående 595 på indrivning beroende lån hade genom inbetalningar av smärre belopp (5—20 kronor) inbetalats sammanlagt 14 361 kronor, vartill komme räntor till relativt stora belopp. Lagsökningsåtgärder hade vidtagits beträffande 225 lån.

Vad beträffar utvecklingen efter nämnda datum, den 30 november 1940, har ingen ny undersökning efter besparingsberedningens verkställts. Emellertid

har riksbanken lämnat vissa uppgifter, som belysa den berörda frågan. Restantiernas antal har under tiden efter den 30 november 1940 väsentligt ökats, och allt fler lån synas ha blivit nödlidande. Såsom orsak härtill nämnas främst inkallelser till militärtjänst och de ekonomiska svårigheter, som i samband därmed drabbat ett stort antal nybildade familjer. Riksbanken har i de fall, då bristande betalningsförmåga förelegat, visat stor varsamhet vid indrivningen av dessa lån.

Besparingsberedningen har också påtalat vådan av att kontroll över bosättningslånen användning saknas, och med anledning därav framställt vissa förslag, till vilka återkommes i nästa avsnitt.

Förslag till omläggning och komplettering av bosättningslåneverksamheten.

När bosättningslånen infördes, angavs såsom huvudmotiv, att unga personer, som önska ingå äktenskap, ofta helt eller delvis sakna egna medel att bestrida de för bosättningen nödvändiga engångskostnaderna. Visserligen borde i gynnsammare fall dessa kostnader åtminstone till större delen kunna bestridas genom medel, som kontrahenterna sparat tidigare. Särskilt för de bredare lagren av löntagare föreligga ofta stora möjligheter till sådant bosättningssparande i unga år. Om de i nästa kapitel av utredningen föreslagna åtgärderna för ett effektivare utnyttjande av denna sparförmåga komma att genomföras, har man anledning att räkna med ett väsentligt utökad ungdomssparande, varigenom alltså i samma mån bosättningslån skulle onödiggöras.

Emellertid torde man alltid få räkna med vissa förhållanden, som omöjliggöra eller hindra ett planmässigt sparande i ungdomsåren. Sålunda föreligga inom vissa folkgrupper praktiskt taget inga möjligheter till sådant sparande. Vidare kan i fall, där sparförmågan under normala omständigheter borde ha varit relativt stor, denna ha nedsatts genom arbetslöshet, försörjningsplikt mot anhörig eller andra dylika personliga omständigheter. Slutligen kan läget vara det, att en person visserligen i ungdomen visat sig mindre förtänksam genom att icke utnyttja sina sparmöjligheter men måhända just i samband med planerandet av äktenskap blivit väckt till större allvar och ekonomisk målmedvetenhet. Ur dessa synpunkter torde alltså alltid eller åtminstone för överskådlig framtid bosättningslånen komma att vara behövliga.

Frågar man vidare om lånen också tjänat — och i framtiden kunna väntas tjäna — det befolkningspolitiska syftet att verka för tidigare och ökad familjebildning, ger erfarenheten vid handen, att så med all säkerhet varit fallet, även om det är svårt att avgöra i huru hög grad. Likaså talar erfarenheten för att bosättningslånen motverkat osunda avbetalningsköp. På dessa punkter hänvisas till vad som sagts därom i ovannämnda undersökningar.

Det torde alltså vara tydligt, att bosättningslånen haft och alltjämt ha en viktig funktion att fylla.

Emellertid har också erfarenheten visat, att den nuvarande utformningen av bosättningslåneverksamheten är behäftad med vissa brister, vilka enligt utredningens mening kunna avlägsnas genom att verksamheten modifieras och kompletteras på sätt, som utredningen nedan föreslår.

1. De grundläggande principerna.

Det viktigaste argumentet, som av befolkningskommissionen framfördes för de i princip bankmässiga villkor, som nu gälla för bosättningslånen, och mot en annars i och för sig önskvärd statlig subvention i en eller annan form av bosättningskostnaderna, var, att kontrahenterna borde kunna både förränta och amortera lånet under de första åren av äktenskapet, då familjen i vanliga fall under dessa år befunne sig i bättre ekonomiska omständigheter än under någon annan period av sin tillvaro, och att statliga understöd vore mera motiverade senare, då i samband med barnens tillkomst och uppväxt familjens ekonomi ofta blivit allvarligt och varaktigt försämrade.

Emellertid har det visat sig, att återbetalningen av lånen ofta berett låntagarna stora svårigheter, särskilt givetvis de familjer, vilkas barnantal ganska fort utökats, varigenom ovannämnda ekonomiförsämring inträtt innan lånet kunnat återbetalas. Eller också har läget ofta varit det motsatta: lånet har punkligt amorterats i föreskriven ordning — men på bekostnad av nativitet i äktenskapet. Förekomsten av låneskulden har såtillvida haft restriktiv verkan, att barnalstringen uppskjutits till en tidpunkt, då lånet återbetalats och familjens ekonomi blivit konsoliderad. Detta är speciellt fallet bland de mest skötsamma och ekonomiskt förutseende.

Med beaktande av dessa omständigheter har den tanken legat nära till hands, att det ur såväl allmänt sociala som speciellt befolkningspolitiska synpunkter skulle vara önskvärt att ändra bestämmelserna för bosättningslånen därhän, att för varje barnafödsl inö den låntagande familjen skulle medgivas frihet från återbetalningsskyldighet för viss del av lånebeloppet (varigenom alltså »barnen skulle amortera lånet»). Inom utredningen ha också framförts och diskuterats olika förslag i denna riktning. Därvid har emellertid utredningen funnit, att starka skäl tala mot en sådan anordning. Förutom det nu så tungt vägande statsfinansiella argumentet bör det framhållas, dels att ett sådant system ej skulle medföra rättvis fördelning, eftersom lånebeloppen äro högst varierande och barnafödslar inträffa olika lång tid efter lånens erhållande, dels och framför allt att ett barnbidragssystem med anknytning till bosättningslånen skulle med hänsyn till dessas ojämna fördelning på olika socialgrupper utesluta vissa grupper från att komma i åtnjutande därav, trots att dessa av inkomst- och andra hänsyn borde vara lika berättigade därtill som bosättningslåneklientelet. Detta gäller i synnerhet de allra sämst ställda och därför mest behövande kategorierna, som nu på grund av bankmässiga hänsyn ej kunna erhålla bosättningslån.

Befolkningsutredningen vill därför ej — åtminstone icke för närvarande — tillstyrka ett förslag av ovannämnda karaktär, utan föreslår, att man stannar vid den uppmjukning av bestämmelserna, som, såsom ovan nämnts, redan

införts, innebärande att befrielse från återbetalningsskyldighet med avseende på hela det återstående beloppet eller en del därav kan medgivas, därest låntagarna eller endera av dem efter lånets beviljande fått sin försörjningsplikt så utökad, att därigenom uppkommit synnerlig svårighet att återbetala lånet.

I stället har utredningen diskuterat möjligheterna att med bibehållande i princip av nu gällande grundläggande bestämmelser för bosättningslåneverksamheten föreslå ett *komplement* till denna, som skulle åstadkomma de verkningar av statligt stöd för familjebildningen, som åsyftas.

Först övervägdes möjligheten att vid sidan av de statliga bosättningslånen tillämpa en form av ekonomisk hjälp åt nygifta genom lämnande av ett statligt bosättningsbidrag, s. k. *bosättningspenning*. Bosättningspenningen skulle till ett belopp av exempelvis 600 kronor under vissa förutsättningar kunna utgå till praktiskt taget alla, som stode i begrepp att ingå äktenskap. Den skulle kunna betraktas som ett lån, vilket vid det första inom äktenskapet födda barnets födelse skulle helt avskrivas. Då fem år förflutit efter det att bosättningspenning utlämnats och barn icke fötts inom äktenskapet, skulle återbetalningsskyldighet inträda. Det förutsattes även, att den statliga verksamhet med nativitetsfrämjande syfte, som tagit sig uttryck i lämnande av bosättningspenning, skulle utbyggas medelst lämnande av årliga bidrag för de inom äktenskapet utöver första barnet födda barnen.

Detta förslag har emellertid frångåtts, dels på grund av svårigheten att åstadkomma en riktig fördelning utan behovsprövning, vilken alltid kan ge anledning till diskussion, dels och främst på grund av förslagets vittgående statsfinansiella konsekvenser.

Statliga understöd och bidrag kunna knappast bli av den storleksordningen, att de helt lösa de ekonomiska problemen i samband med familjebildningen. I synnerhet i nuvarande krisläge men även för framtiden torde man få räkna med att statens stöd härvidlag måste bli mer eller mindre begränsat. Det är då givetvis ytterst angeläget, att stödåtgärderna utformas så, att deras effekt blir den största möjliga. Ur denna synpunkt vore det önskvärt, att statens stöd lämnades i sådan form, att det förutom den effekt, som stödet i och för sig skulle medföra, också skulle framkalla ökade egna insatser från den enskilde.

Men alldeles oavsett dessa statsfinansiella och ekonomiska argument, anser utredningen det viktigt att hävda, att det primära ansvaret för familj och barn måste ligga hos de enskilda individerna själva. Därför skulle utredningen icke anse det ens önskvärt, att de ekonomiska konsekvenserna av familjebildningen helt överfördes på staten, även om möjligheterna därtill funnes.

Med beaktande av dessa skilda synpunkter har utredningen genom det förslag till *statligt familjebidningsbidrag*, som framlägges i nästa kapitel, velat åstadkomma en kombination av självverksamhet och statligt stöd, där stödet göres beroende av och därför kan väntas stimulera de egna insatserna för säkrandet av den ekonomiska grundvalen för familjebildningen.

Det bör emellertid här betonas, att detta förslag, såsom det nu utformats, avses få så allmän omfattning och genomgripande verkningar, att det vore missvisande att uppfatta det som blott ett komplement till bosättningslånen, även om förslaget har vuxit fram just ur tanken på ett sådant komplement.

2. Åtgärder för lämpligare användning av bosättningslånen.

För att råda bot på de mindre tillfredsställande förhållanden i fråga om bosättningslånen användning, vilkas existens i synnerhet i ovannämnda utredning av arkitekterna Wærn Bugge och Huldt påvisats, ha i skilda sammanhang framställts olika förslag.

Mest vittgående är det förslag till uppbyggande av en *särskild konsulentorganisation*, som framföres av Wærn Bugge och Huldt i anslutning till deras slutsatser om nödvändigheten av opartisk rådgivning för lånemedlens utnyttjande.

Som en första etapp i organiserandet av denna konsulentverksamhet föreslås, att en konsulent knytes till varje riksbankskontor med huvudparten av verksamheten förlagd till den ort inom distriktet, där det största klientelet är att vänta, varjämte den även skulle utsträckas till andra orter med större folkmängd. Konsulenterna skulle erhålla utbildning och tillsättas under de närmaste åren.

Konsulentens huvuduppgift skulle vara att bistå lånesökande inom respektive riksbanksdistrikt med råd i fråga om bosättningsplanens ekonomiskt-praktiska uppläggning. Denna rådgivning skulle vara obligatorisk för lånesökande inom huvudorten och övriga orter, som konsulenten regelbundet besöker. Lämpligt torde vara, att där så låter sig göra, konsulenten disponeras viss tid även av andra myndigheter för annat socialt arbete, varigenom konsulentens kvalifikationer och erfarenheter i mån av tillgång på tid bättre kunde tillgodogöras.

Vidare anges utförligt för konsulenten lämpliga kvalifikationer och lämplig utbildning. Slutligen föreslås en särskild, till riksbanken knuten inspektion av konsulentverksamheten med uppgift att övervaka konsulenternas arbete, upprätta förslag vid tillsättande av konsulentbefattningar, organisera konsulentutbildningen samt sammanställa och förmedla konsulenternas arbetsmaterial.

Emellertid vill befolkningsutredningen, trots att den helt gillar den tanke, som uppbär detta förslag, och klart inser behovet av opartisk rådgivning vid hembildning icke blott för bosättningslåneklientelet utan även för det övervägande flertalet andra unga hembildare, icke i detta sammanhang taga definitiv ställning därtill. Utredningen har i stället funnit det lämpligast att taga upp förslaget till närmare prövning i samband med den för närvarande inom dess delegation för hem- och familjefrågor behandlade frågan om organisationen av en rådgivnings- och upplysningsverksamhet i hushållningsfrågor överhuvudtaget.

Detsamma gäller även den allmänna upplysningsverksamhet, företrädesvis i skolorna och inom det fria studiearbetet, som förordas av utredningsmännen, samt frågan om slöjdens betydelse för bosättningen.

Däremot vill utredningen förorda vissa andra av Wærn Bugge och Huldt föreslagna åtgärder för lämpligare användning av bosättningslånen, nämligen

dels förslag till *ändrat formulär för låneansökan* dels förslag till *handledning för ortsombuden*.

Det förra innebär i huvudsak, att den specifikation över dels tilltänkt nyanskaffning, dels redan innehavda inventarier, som nu skall avgivas i låneansökan, göres utförligare och lämnas i särskild bilaga. Vidare föreslås, att särskilda anvisningar både för formuläret till själva ansökan och för denna bilaga utarbetas i avsikt att för den lånesökande klargöra lånets syfte och förutsättningar, respektive att öka de lånesökandes insikter om en riktig uppläggning av en bosättningsplan och en klok fördelning av de tillgängliga medlen på de olika posterna.

Handledningen för ortsombuden föreslås utformad såsom en mall till blanketternas anvisningar med utförliga motiveringar. Vidare föreslås, att till handledningen fogas ett mindre antal bosättningsplaner, lämpade för distriktets klientel.

Det förutsättes visserligen icke, att ortsombuden annat än i undantagsfall utöver sin egentliga uppgift även skulle kunna fungera som rådgivare i hemfrågor. Genom denna handledning böra de dock bli i tillfälle att lämna hjälp vid ansökningarnas ifyllande och ge vissa generella råd och riktlinjer för bosättningsplanering.

Vad beträffar detaljutformningen av dessa båda förslag, synes det enligt utredningens mening böra överlätas åt riksbanken att utföra denna.

Med hänsyn till de vunna erfarenheterna av bosättningslårens användning skulle det kunna synas önskvärt med en viss *kontroll över medlens användning*.

Beträffande denna fråga anförde besparingsberedningen i samband med dess ovannämnda undersökning av bosättningslåren följande.

Från många håll hade anmärkts, att statens bosättningslån ofta icke kommit till den användning som varit avsedd, då institutet infördes såsom ett led i den statliga befolkningsspolitiken för att underlätta bosättning vid nybildning av äktenskap. Det syntes besparingsberedningen, som om dylika klagomål i stor utsträckning hade sin grund i den brist på kontroll, som föreläge beträffande denna hjälpform.

Visserligen skulle ansökning om bosättningslån även innehålla en inköpsplan. Sökandena skulle sålunda å ansökningsformuläret teckna en specifikation å nyanskaffningen i vad den avsåge större möbler samt ange beräknad kostnad för dessa möbler och annan nyanskaffning. Men ehuru nämnda uppgifter lades till grund vid beviljandet av låneansökningen, funnes icke några garantier för att inköpen skedde efter den angivna planen. Ett av riksbankens avdelningskontor hade också meddelat, att sådan låneansökan, som upptog förslag till inköp av lyxmöbler, visserligen avslöges men att följderna blivit att möbelhandlarna dikterade ett förslag till ansökan och sålde efter ett annat. Att fall förekommit, då lånat belopp över huvud icke använts för bosättningsändamål, vore känt genom dagspressen och hade även framhållits i vissa yttranden.

Beträffande social verksamhet gällde, att det allmänna noggrant måste följa hjälpbehovet. När hjälpverksamheten dreves utan aktgivande på om den fyllde ett socialt behov, riskerade den mycket lätt att bringas i vanrykte även i de delar, där den kunde tjäna ett stort ändamål. I de fall, där bosättningslåren endast lockade till lättsinnigt utökande av skuldsättningen vid ett äktenskaps ingående, vore det uppenbart, att de direkt motverkade sitt eget behjärtansvärda syfte.

Det syntes därför beredningen som en angelägenhet av första ordningen att tillse, att syftet med denna låneverksamhet bevarades. Endast för bo-

sättningen nödvändiga artiklar borde ifrågakomma till inköp. Den kontroll, som erfordrades, över att de upplånade medlen komme till avsett ändamål, torde kunna äga rum i den formen, att lånesumman eller i varje fall den väsentliga delen av densamma utbetalades mot av leverantören utställd kvitterad räkning, som av låntagaren attesterades.

Emellertid torde de fall av direkt missbruk av lånemedlen, som här närmast åsyftas, vara så få, att det enligt utredningens mening icke torde vara lämpligt att på grund av dessa undantagsfall alltför ingående ingripa i låntagarnas handlingsfrihet, i synnerhet som det här icke är fråga om understöd från det allmännas sida utan om lån, som skola återbetalas och som av flertalet låntagare förräntas och amorteras med berömvärd punktlighet.

Denna uppfattning har också präglat det förslag i föreliggande fråga, som framställt av Wærn Bugge och Huldts.

Enligt detta förslag skulle lånen i stället för i form av kontanter utlämnas som ett slags checkhäfte. Checkerna skulle i vanlig ordning kunna inlösas av en detaljhandlare eller annan person, som till låntagaren försålt inventarier i samband med bosättningen, varvid dock på checken skulle angivas, vilka varor beloppet representerade.

Något direkt tvång av den innebörden, att checkerna endast skulle gälla för inköp av vissa varor eller gälla endast om inköpen överensstämde med avlämnad inköpsplan, åsyftas emellertid icke därmed. Tvärtom betona förslagsställarna önskvärdheten att undvika tvångsmetoder. Den åsyftade verkan skulle närmast vara moralisk: såväl låntagare som försäljare skulle med hänsyn till de granskningsmöjligheter, som checkerna skulle medföra, känna ett större ansvar vid inköpen. Vidare skulle man kontinuerligt få värdefullt erfarenhetsmaterial rörande lånemedlens användning.

Emellertid vill utredningen ifrågasätta, om den med all säkerhet ganska komplicerade förvaltningsapparat, som Wærn Bugges och Huldts förslag torde kräva, uppväges av förslagets vinster, som i frånvaron av direkt tvång torde bliva dels osäkra, dels under alla omständigheter ganska begränsade.

Utredningen anser sig därför icke böra tillstyrka detta förslag, men vill i stället framföra ett annat, som — även om av annan art och med delvis andra syften — torde kunna frammana samma känsla av ekonomiskt ansvar vid lånemedlens utnyttjande. Förslaget innebär, att lånemedlen skulle insättas på motbok i sparbank, postsparbanken eller affärsbank. Därmed skulle visserligen icke i något avseende vinnas den kontroll, som åsyftas i ovan nämnda förslag, men — förutom den ökade ansvars känslan — skulle uppnås, att låntagarna, även om de ganska snabbt förbruka lånemedlen, skulle ha bringats i kontakt med de olika sparinstitutionerna, vilket kan bliva av värde för hela deras framtida ekonomiska livsföring.

3. Övriga förslag.

Ortsombudens tillsättande. Med anledning av de ganska stora lokala variationerna av antalet nödlidande lån i förhållande till antalet beviljade lån, vilket i viss mån tyder på olika kvalifikationer hos Ortsombuden, har besparingsberedningen ansett det riktigtast, att riksbanken såsom långgivare själv tillsatte ombuden, eftersom kommunerna, som ju på intet sätt bidraga till

bosättningslånens finansiering, icke toge någon risk av en slapp och felriktad lånepraxis. Alternativt föreslog beredningen, att om riksbanken ansåg sig sakna tillräcklig personkännedom, borde ombuden i stället tillsättas av länsstyrelserna.

Med anledning av detta förslag anförde fullmäktige i riksbanken, att ortsombuden i stort sett fyllt sin uppgift på ett tillfredställande sätt och att det hade varit möjligt att under hand få de ortsombud, som visat sig avgjort olämpliga, ersätta med andra. Fullmäktige delade dock besparingsberedningens uppfattning, att det nuvarande sättet för tillsättande av ortsombud kunde giva anledning till befogade invändningar ur principell synpunkt. Emellertid ansågo fullmäktige, att riksbanken icke utan medverkan av kommunala myndigheter kunde tillsätta ortsombuden; ej heller ansågs det lämpligt, att dessa tillsattes av länsstyrelserna.

Utredningen vill nu föreslå en mellanform mellan den nuvarande ordningen och besparingsberedningens förslag: ortsombuden böra fortfarande utses av kommunerna, men valet bör underställas riksbanken för godkännande; anser sig riksbanken ej böra godkänna valet, återförvisas ärendet till kommunen för ny behandling. Om därefter riksbanken fortfarande icke anser sig böra godkänna kommunens val, hänskjutes ärendet till Kungl. Maj:t för slutligt avgörande.

Det bör påpekas, att med detta förslag icke avses, att riksbanken ingående skulle pröva varje ombudsval, men den skulle väl få möjlighet därtill. Det fall, som närmast velat förhindras, är eventuellt återval av olämpliga ombud.

För att ytterligare utöka möjligheterna att ersätta olämpliga ombud, föreslår utredningen, att mandattiden förkortas från två till ett år.

Lånebeloppets storlek. Såsom särskilt framhävts av Wærn Bugge och Huldt, var även före krigets början det gällande maximala lånebeloppet, 1 000 kronor, i allmänhet otillräckligt för fullständigt täckande av bosättningskostnaderna. Försök som gjorts att räknemässigt sammansätta bohag ur den allmänna marknaden för en ung familjs behov till ett sammanlagt värde, som icke finge överstiga denna summa, ge vid handen, att en sådan bosättning endast kunde tillfredsställa mycket blygsamma fordringar.

Om man härtill lägger det faktum, att långt ifrån alla lånesökande (enligt socialstyrelsens undersökning blott ungefär en tredjedel) beviljats detta maximalbelopp och att medeltalet av beviljade belopp per lån under åren 1938—1942 utgjort 790 kronor, blir det tydligt, att i alla de fall, där tillräckliga egna besparingar saknats, skuldsättning vid sidan om lånet blivit nödvändig.

Ofta har denna skuldsättning tagit formen av avbetalningsköp. Särskilt med hänsyn till bosättningslånens syfte att motverka sådana, skulle det därför ha varit önskvärt att höja lånebeloppen redan före kriget.

Emellertid synes det i nuvarande krisläge knappast vara möjligt att genomföra en av dessa skäl motiverad höjning. Däremot borde en höjning, som åtminstone delvis kompenserar den sedan krigets utbrott skedda prisstegringen, under alla omständigheter kunna anses motiverad.

Utredningen anser det rimligt och lämpligt, att högsta möjliga lånebelopp höjes från 1 000 kronor till 1 250 kronor d. v. s. med 25 %, vilket ungefär motsvarar höjningen av industriarbetarlönerna sedan krigets början.

Amorteringstidens längd. Det har i olika sammanhang föreslagits, att nu gällande längsta amorteringstid om 5 år borde höjas till 6 år, varvid med hänsyn till de särskilt stora utgifterna i äktenskapets början amorteringsfrihet skulle medgivas under första året.

Utredningen har emellertid icke ansett sig böra förorda detta förslag med hänsyn till dels att kontrahenterna, såsom ovan påpekats, i allmänhet ha de bästa ekonomiska förutsättningarna under de första åren av äktenskapet, varför det är ett allmänt intresse, att amorteringstiden göres relativt kort, dels att kontrahenterna redan från början av äktenskapet böra vänja sig vid nödvändigheten av en bestämd ekonomisk planering.

Utredningen föreslår i stället, att den reguljära amorteringstiden om högst 5 år bibehålles oförändrad men att det göres möjligt för låntagaren att efter inträde av legitim anståndsorsak (såsom militärinkallelse eller speciella ömmande omständigheter) få amorteringstiden förlängd. Någon bestämd maximitid synes härvid icke böra fixeras, utan det torde lämpligast överlätas åt vederbörande avdelningskontor av riksbanken att göra en överenskommelse med låntagaren efter omständigheterna i det särskilda fallet.

Förenhetligande av låneprinciperna. För närvarande synas ganska varierande principer för lånebeloppets storlek, medgivande av betalningsansånd m. m. tillämpas vid de olika avdelningskontoren. Det vore givetvis önskvärt, om dessa differenser kunde utjämnas. I vissa hänseenden torde detta ganska lätt kunna åstadkommas genom generella anvisningar. Särskilt är detta fallet beträffande principerna för lånebeloppets beroende av låntagarnas deklarerade egna tillgångar. Enligt uppgift tillämpas nu vid vissa avdelningskontor en behovsprincip, innebärande att lånesökandena beviljas större belopp, ju mindre egna tillgångar de ha, medan det vid andra kontor tillämpas en rakt motsatt kreditvärdighetsprincip. Med hänsyn till kravet på visad ekonomisk förtänksamhet, borde den sistnämnda principen vara den riktiga.

Det bör i detta sammanhang också framhållas, att ovan föreslagna anvisningar till låneformulären böra ge klart besked på denna punkt, så att den benägenhet att undervärdera de egna tillgångarna, som nu ofta synes föreligga hos de lånesökande, undanröjes.

I andra hänseenden åter torde det — särskilt utan ingående kännedom om gällande praxis — vara svårare att fixera allmänna normer. Utredningen vill därför föreslå, att till riksbankens förfogande ställes medel för anordnande av en konferens med representanter för de olika avdelningskontoren av riksbanken och ortsombuden, under vilken frågor av denna art skulle diskuteras. Med ledning av de därvid uppnådda resultaten skulle därefter riksbanken eventuellt kunna utforma vissa allmänna normer.

En sådan konferens skulle också vara motiverad av behovet att klargöra de förändringar i fråga om bosättningslåneverksamheten (speciellt ifråga

om ortsombudens uppgifter), som ett genomförande av tidigare nämnda förslag skulle medföra.

Tillgång till socialregistret för ortsombuden. Av stor betydelse är, att ortsombuden nedlägga ett intresserat arbete på sin uppgift att pröva ansökningarna. Ombuden böra därvid stå i nära kontakt med kommunens socialvårdande organ och från dessa inhämta tillgängliga upplysningar. Särskilt i de större städerna, där ortsombudens personliga kändedom av de lånesökande måste vara ringa eller helt obefintlig, blir detta samarbete av stort värde.

Det har emellertid uppstått tvekan om huruvida ortsombuden härvid äro berättigade erhålla upplysningar ur socialregistret. För att avlägsna all osäkerhet på denna punkt föreslår utredningen en lagändring, enligt vilken ortsombuden och även riksbanken vid behandling av ansökningar om statligt bosättningslån skulle erhålla samma befogenhet att få uppgifter ur socialregistret, som nu tillkommer vissa andra myndigheter och institutioner.

Ansökningarnas prövning ur medicinsk synpunkt. Utredningen har funnit det vara icke utan betydelse, att bosättningslån icke tillerkännas sökande, som med skäl kunna väntas komma på sina barn överföra svårartad sjukdom eller svårartade defekter. Det kan nämligen icke anses vara ett statligt intresse att i dylika fall uppmuntra familjebildning.

För närvarande förefinnes emellertid ingen annan kontroll av de sökande ur medicinsk synpunkt, än att vederbörande helst skola vara sjukförsäkrade. Denna bestämmelse har emellertid icke tillkommit av medicinska skäl utan på den grund, att innehav av sjukförsäkring ansågs vara ett allmänt bevis på förtänksamhet i ekonomiska ting.

Vid den omarbetning av ansökningsformulären, som utredningen ovan föreslagit skola äga rum, bör hänsyn tagas till att ansökningshandlingarna skola kunna ge besked om de sökandes hälsotillstånd. Då riksbanken emellertid saknar tillgång till medicinsk sakkunskap för att bedöma de lånesökande i dylikt hänseende i tveksamma fall, vill utredningen föreslå, att riksbanken medges rätt att använda det statsanslag, som utgår till riksbanken för dess befattning med bosättningslånen, även för anlåtande av medicinsk sakkunskap vid avgörande av ansökningar i fall, där banken så prövar erforderligt.

KAP. II.

Planmässigt sparande för familjebildning.**Förslag till införande av statligt familjebidrag.**

I den allmänna motiveringen till de förslag om åtgärder till främjande av planmässigt sparande i ungdomsåldrarna och om bosättningslån, som befolkningskommissionen framlade (Statens offentliga utredningar 1936: 14), betonade kommissionen den brist på överensstämmelse mellan behovsutveckling och inkomstutveckling, som gäller beträffande stora inkomstgrupper. Allvarligast framträdde enligt kommissionen denna brist inom lönearbetarklassen i städer och samhällen såväl som på landet. Kommissionen anförde därom följande.

Om det i detta samband bortses från det problem, som sammanhänger med de vanligen tid efter annan inträffande arbetslöshetsperioderna, kan i stora drag utvecklingen av inkomster och behov i en lönearbetares liv angivas sålunda. Relativt tidigt kommer ynglingen eller flickan upp till en rätt avsevärd inkomst. Han eller hon bor då vanligen fortfarande kvar i föräldrahemmet och har där kost och logi för en mycket billig penning. Av gjorda undersökningar synes framgå, att dessa ungdomar vanligen betala något för sig i hemmet men sällan lika mycket och än mer sällan mer än som svarar till kostnaden. Arbetaren har därför understundom mera reda pengar att förfoga över för sina personliga kultur- och lyxbehov eller för sparande redan i dessa tidiga ungdomsår än senare i livet.

Den högsta graden av relativt välstånd uppnås därefter i 20—30-årsåldern. Tempoarbetets framträngande och lärlingstidens förkortning har under de sista decennierna ytterligare minskat den tidrymd, som förflyter, innan arbetaren kommer upp i maximal arbetsförmåga och arbetsförtjänst. Under denna andra period av sitt liv flyttar arbetaren ofta från föräldrahemmet och stegrar därigenom i viss mån sina levnadskostnader, men även med denna behovsutvidgning behåller han en god ekonomi. Om arbetaren nu ingår äktenskap, ökas rent tillfälligt behoven i samband med de vid bosättningen inträffande engångsutgifterna. Såsom nygrundad står sig emellertid arbetarfamiljen i regel ganska gott. Hustrun har vanligen såsom ogift varit förvärvsarbetande och kan i början behålla sin anställning, om barn icke omedelbart födas.

Härefter kommer familjeekonomiens fortsatta utveckling att i huvudsak bli beroende av om barn födas i familjen samt av barnens antal. Bli äktenskapet barnlöst, kan en relativt hög välståndsnivå uppehållas. Tillstöter icke arbetslöshet och sjukdom, kan familjen vanligen under de två à tre närmaste årtiondena både upprätthålla en jämförelsevis hög levnadsstandard och samtidigt göra så stora avsättningar i form av försäkringar och sparande av olika slag, att ålderdomen är tryggad. Den högre levnadsstandarden i det barnlösa äktenskapet tager sig i arbetarklassen ofta uttryck i att hustrun

snart nog slipper vara förvärvsarbetande och helt kan ägna sig åt de ensamma makarnas hem. I det väsentliga samma välståndsutveckling utmärker jämväl enbarnsfamiljen inom arbetarklassen.

Redan tvåbarnsfamiljen och än mer de barnrika familjerna få genomleva en helt annan välståndsutveckling. Efter några års relativt god ekonomi, innan mer än ett eller två barn fötts och medan barnen ännu äro små och föga kostsamma, kommer det växande antalet barn i något högre ålder att oavbrutet stegra familjens behov, samtidigt med att hustrun av samma skäl hindras från att hava mera lönande förvärvsarbete. Denna period av försämrade levnadsvillkor fortvarar så länge barnen äro minderåriga. I den mån barnen bliva vuxna och få egna inkomster lättas behovstrycket undan för undan. I vanliga fall betala visserligen de vuxna barnen knappast kostnaderna för den del av sina behov, som de få tillgodosedda i hemmet, och i alla händelser ytterst sällan väsentligt mera. Men bördan av barnens försörjning, som tidigare helt åvilat föräldrarna, kommer dock så småningom att minska. Ungefär vid denna tid, ibland redan dessförinnan, ibland något senare, börjar emellertid familjefaderns arbetsförmåga att avtaga, varvid tjänsterna tendera att minska och bliva mer osäkra. Då barnförsörjningsbördan under den tidigare perioden oftast förhindrat ett mera avsevärt sparande, följer så härefter en vanligen alltmer bekymmersam tid för de båda makarna, allteftersom de åldras.

Av dessa förhållanden drog befolkningskommissionen slutsatsen, att en större utvidgning av sparandet — om man bortser från makarna inom de barnlösa äktenskapen — icke är möjlig annat än under de båda första perioderna av en arbetares liv, d. v. s. från och med hans eller hennes första anställning fram till och i vissa fall ett par år över tidpunkten för äktenskaps ingående.

I ett betänkande angående sparverksamhet och bosättning, som av en särskild kommitté avgavs till Kooperativa förbundets kongress 1937, anfördes liknande synpunkter.

Såsom riktpunkten för en sund enskild ekonomi torde framförallt kunna uppställas kravet, att under livets olika åldrar åstadkomma en så god överensstämmelse mellan inkomst och behov som möjligt. Härvid bör hänsyn tagas till att sådana åtgärder planmässigt vidtagas, vilka krävas för att täcka de ökade behov, som uppstå med stigande ålder genom inträdande av naturliga försörjningsplikter, ökad risk för sjukdom och frånfälle, avtagande arbetsförmåga och de tyngre konsekvenserna av längre eller kortare arbetslöshet. Planeringen av den enskildes ekonomi från denna naturliga utgångspunkt innebär icke bara, att jämvikt mellan utgifter och löpande inkomster ovillkorligen bör påfordras i ungdomen, utan också att sparandet för framtiden bör taga sin början redan då, ja, rent av att detta sparande proportionsvis bör vara större i ungdomen än under övriga levnadsåldrar. Även om man tar vederbörlig hänsyn till att den i förvärvsarbetet sysselsatta ungdomen är underkastad samma risk för konjunkturarbetslöshet som äldre årsklasser och därtill kan få räkna med en långvarig väntetid, innan plats kan beredas i mera stadigvarande produktiv sysselsättning — vilket sammanhänger med den s. k. ungdomsarbetslöshetens problem — förhåller det sig i stor utsträckning så, att de i själva inkomstens storlek liggande förutsättningarna för sparande på de senaste årtiondena icke oväsentligt ökat för stora delar av den förvärvsarbetande ungdomen, särskilt inom industriarbetet.

En undersökning av lönevillkoren för de i arbete inom industrien sysselsatta skulle säkert visa, att vår tids ungdom redan relativt tidigt når upp till en förhållandevis god inkomst. Följande uppgifter äro hämtade ur riksavtalen för respektive industrier och näringsgrenar och avse följaktligen minimilöner. Enligt avtal gällande inom ett av vårt lands största produktionsområden, nämligen verkstadsindustrien, erhåller sålunda en 21-åring den näst högsta timlön, som utgår enligt avtalet, och denna är endast 6,8 % lägre än den högsta avtalslönen per timme, vilken senare uppnås vid 24 års ålder; allt under förutsättning att avtalets fordran på yrkesvana uppfylles. Inom flera andra områden inom industrien gälla liknande förhållanden, så t. ex. uppnår en »duglig arbetare» inom byggnadsbranschen full minimilön vid 18 års ålder; inom byggnadsämnesindustrien får »fullgod arbetare» full lön vid fyllda 19 år; i buteljglasindustriens avtal är ingen särskild åldersgräns avtalad, men vissa förmåner i form av bostad o. d. utgå fr. o. m. 18 års ålder och för s. k. diversearbetare inom yrket utgår full minimilön efter fyllda 18 år. På samma sätt är inom pappersbruksindustrien ingen åldersgräns stipulerad, men rätten till semester gäller fr. o. m. 18 år. Inom småglasindustrien gäller att »fullgod arbetare», som fyllt 20 år, erhåller full minimilön, och samma bestämmelse om 20-årsgräns gäller även för »fullgod arbetare» inom tändsticksindustrien. Inom skoindustrien uppnås full minimilön av manlig arbetare vid 19 och kvinnlig arbetare vid 18 års ålder och inom textilindustrien vid resp. 21 år för manlig och 18 år för kvinnlig arbetare. Även inom livsmedelsindustrien gälla i stort sett likartade villkor. En sockerfabriksarbetare, som anses »fullgod» och fyllt 19 år, erhåller sålunda full minimilön; på samma sätt inom kvarnindustrien, där manlig arbetare får full minimilön vid 19 år och kvinnlig vid 18 år; arbetare inom chokladindustrien vid 20 år; manliga arbetare inom fiskkonserverbranschen likaledes vid 20 år, kvinnlig arbetare däremot redan vid 18 års ålder. För lantarbetare föreskriver riksavtalet, att minimilön utgår för fullt arbetsför, duglig och yrkesvan manlig arbetare, som fyllt 18 år. Tendensen är omisskännlig, även om i vissa yrken och näringsgrenar löneutvecklingen icke är fullt så gynnsam ur de yngres synpunkt, som de här anförda exemplen visa.

Den här refererade uppfattningen om förhållandet mellan inkomst och behov i olika åldrar och den därmed sammanhängande relativa sparförmågan torde i huvudsak bestyrkas av den vardagliga erfarenheten. Vissa under senare år utförda lönestatistiska undersökningar kunna även ge en viss belysning åt här diskuterade förhållanden. På föranstaltande av 1936 års lönekommitté utfördes en undersökning rörande årslönerna (år 1935) inom vissa yrkeskategorier av industriarbetare, för vilka nominativa årslöneuppgifter funnos tillgängliga i respektive fackförbunds statistiska material (verkstadsarbetare, gjuteriarbetare, pappersindustriarbetare, träindustriarbetare och tobaksindustriarbetare), varvid även förhållandet mellan lön och ålder kunde studeras. Undersökningen gav vid handen, att årslönen för industriarbetare i regel stiger upp till åldern 40 à 50 år för att därefter inom flertalet yrken gå mer eller mindre tillbaka. Detta gäller exempelvis så gott som samtliga yrkesspecialiteter inom gruppen verkstadsarbetare, liksom för flertalet övriga mera kvalificerade yrkesspecialiteter. För vissa yrken kan man däremot konstatera, att årslönen är ungefär densamma inom samtliga åldersklasser. Så är t. ex. fallet bland cigarr- och cigarettarbetarskor och i

fråga om de mindre kvalificerade yrkesspecialiteterna bland pappersindustriarbetare.

Visserligen stiger sålunda i regel — och speciellt beträffande yrkeskvalificerade arbetare — lönen från de första arbetsåldrarna upp till inkomstkulmen i medelåldern, men det ur här ifrågakommande synpunkter anmärkningsvärda är, att skillnaden i medellön olika åldersgrupper emellan är förhållandevis ringa. Som exempel kan tagas de inom undersökningen förekommande metallarbetargrupperna, vilka kunna anses väl representera genomsnittliga förhållanden för landets industriarbetare. Göres för dessa en jämförelse avseende medellönen mellan arbetare under 25 år, inom vilken grupp rymmas många, vars yrkesutbildning ännu icke avslutats, och arbetare i åldern 30—34 år, av vilka i typiska fall familj bildats, finner man inom de olika yrkesgrupper, för vilka ett betryggande stort material föreligger, i regel löneskillnader, i absoluta belopp räknade, på 500 à 600 kronor i de större städerna och 300 à 400 kronor på mindre orter och detta vid lönebelopp, som i allmänhet ligga mellan 2 500 och 3 500 kronor. Även om dessa löneskillnader ökas med de skatteskillnader, som gälla mellan ensamstående och familjeförsörjare och även om skälig hänsyn toges därtill, att den ogifte kan ha vissa speciella merkostnader, är det uppenbart, att nämnda skillnader icke tillnärmelsevis motsvara den ökning i levnadskostnad, som försörjningen av även en mindre familj med icke yrkesarbetande hustru och ett eller två barn innebär. Konsumeras hela inkomsten, måste detta betyda, att i typiska fall familjebildningen åtföljes av standardsänkning; från en annan synpunkt sett betyder det, att i typiska fall sparförmågan vid uppehållande av en viss konsumtionsstandard är större under de år, då lärlingstiden passerats men familj ännu icke bildats.

I detta sammanhang må ytterligare en synpunkt på här diskuterade förhållanden anföras. Under 1920-talet och ännu under 1930-talets depressionspräglade första hälft motverkades otvivelaktigt möjligheterna till mera planmässigt sparande på längre sikt i de yngre arbetsåren i hög grad av den stora arbetslöshet, som tyngde de yngre arbetsföra åldersgrupperna. Denna ungdomsarbetslöshet hade samband därmed, att tillväxten i nämnda åldersgrupper kulminerade under 1920-talet, samt därmed, att vid mera utbredd arbetslöshet denna i första hand drabbade de arbetare, som senast vunnit inträde i arbetslivet. Under de senaste åren ha som bekant förhållandena i dessa hänseenden varit väsentligt annorlunda och för framtiden torde den fortskridande minskningen i de yngre arbetsföra åldrarna betyda mindre risk för ungdomsarbetslöshet och överhuvud möjligheter till ett lättare och tryggare inväxande i arbetslivet för ungdomen.

De här anförda exemplen ha avsett industriarbetare. För lantarbetare, beträffande vilka uppgifter om relationerna mellan lön och ålder föreligga i den årliga lönestatistiken, kunna likartade förhållanden konstateras. Den genomsnittliga arbetsförtjänsten i kontanter och naturaförmåner för samtliga manliga lantarbetare med kollektivavtalsreglerade löner år 1939 var 1 388 kronor i åldern 18—20 år, 1 533 kronor i åldern 21—24 år, 1 691 kronor i åldern 25—29 år och 1 744 kronor i åldern 30—34 år.

Som allmänt omdöme torde kunna sägas, att det hos den lönearbetande ungdomen inom industri och jordbruk föreligger en icke obetydlig sparförmåga, som dock i allmänhet icke torde effektivt utnyttjas. Detta innebär, att för de flesta ingåendet av äktenskap och framför allt tillväxt i familjen medför tvånget att underkasta sig en avsevärd och påkostande nedpressning av den konsumtionsstandard, man tidigare vant sig vid.

Det är alltså uppenbart, att det ur många synpunkter skulle vara mycket att vinna, om denna ungdom, innan den bildar familj, kunde förmås reservera en del av sina inkomster för framtiden. Härigenom skulle vinnas en utjämning mellan de ungas levnadsstandard före äktenskapet och den standard, de ha möjlighet att hålla efter familjebildningen. Vidare skulle en tidigare äktenskapsbildning kunna främjas därigenom, att ungdomen i god tid började samla de medel, som äro nödvändiga för bosättningen.

Befolkningsutredningen har övervägt möjligheterna att åstadkomma ett stöd för familjebildningen, vilket är så utformat, att det stimulerar till sparsamhet redan under tidiga ungdomsår. Detta skulle bliva fallet, om som villkor för erhållande av familjebidningsbidrag sättes, att vederbörande under vissa år före äktenskapets ingående visat förmåga av sparsamhet och ekonomisk planering, som resulterat i mera regelbunden sparkapitalbildning. Utredningen har stannat för att föreslå införandet av ett familjebidningsbidrag, som i form av en premie utbetalas dels vid äktenskaps ingående, dels vid första barnets födelse inom äktenskapet till unga personer, som genom eget sparande i en eller annan form visat ekonomisk omtanke, varvid storleken av bidraget göres beroende av de egna insatserna för säkrandet av den ekonomiska grundvalen för familjebildningen.

Utredningen är fullt medveten om att gentemot principen, att bidraget göres beroende av ådagalagd sparförmåga, kan invändas, att det kommer att ensidigt gynna ungdomen inom sådana yrken, där en relativt god inkomst uppnås vid tidig ålder och där sålunda faktiska möjligheter för ett sparande föreligga. Ungdomar, som välja yrken, inom vilka den individuella löneutvecklingen är sådan, att inkomsterna äro ringa eller inga under de tidiga ungdomsåren, skulle bli missgynnade. Hemmavarande söner och döttrar till jordbrukare t. ex. ha sålunda mindre goda förutsättningar att prestera kontantsparande i större utsträckning. I lantbrukarhemmen erhålla ungdomarna större delen av sina inkomster in natura, och vad de därutöver kunna få i kontanter överstiger i allmänhet föga ett rimligt utgiftsbehov. Likaledes torde i vissa fall löneutvecklingen i kontors- och affärsyrkena, där under de tidigare anställningsåren lönerna äro låga i förhållande till inkomsterna vid högre ålder, ge mindre utrymme åt sparande under ungdomsåren.

För att motverka en dylik ensidighet har emellertid det föreslagna familjebidningsbidraget utformats så, att de lägsta sparbeloppen, vilka torde kunna presteras även av ungdomen i dessa folkgrupper, premieras högst, varför bidraget bör kunna giva även denna ungdom en god hjälp.

För de intellektuella och tjänstemän med högre utbildning föreligger i allmänhet under ungdomsåren en negativ differens mellan inkomst- och be-

hovsutveckling, varigenom ofta en betydande och familjebildningen motverkande skuldsättning blir nödvändig. Här gäller det alltså icke att söka åstadkomma en inkomstöverflyttning från ungdomsåren till senare år utan raka motsatsen. Men härför erfordras givetvis åtgärder av helt annan art, än som här föreslås. Befolkningsutredningen saknar emellertid anledning att i detta sammanhang ingå närmare på denna fråga.

Även om alltså ungdomen i nyssnämnda folkgrupper i allmänhet saknar större förutsättningar för eget sparande, kan givetvis förekomma, att föräldrarna ha möjlighet att avsätta medel, som kunna komma barnen tillgodo vid familjebildningen. Utredningen anser, att även sådana sparmedel böra få insättas på »ungdomskonton» och därmed få tillgodoräknas vid bestämmande av familjebidningsbidrag.

Trots de här påpekade undantagen kvarstår dock som grundläggande faktum, att en betydande köpkraft årligen passerar genom ungdomens händer och att det är samhällelig angelägenhet av vikt att under former, som icke förnimmas som tvång utan som tvärtom stimulera den personliga omtänksamheten, en del av denna köpkraft fångas in och reserveras för ändamål, som kunna befämja och underlätta familjebildning. Härigenom skulle — som nedan anförda beräkningar ge vid handen — ett betydande familjebidningskapital kunna skapas.

Utredningen vill i detta sammanhang erinra om de erfarenheter av ungdomens sparmöjligheter, som man vunnit inom den sparklubbsrörelse, som på initiativ av sparbankerna på skilda orter i landet igångsatts och under senaste tid kraftigt utvecklats. Sedan år 1938 har denna verksamhet även upptagits av postsparbanken samt på sistone även av jordbrukskasserörelsen. För närvarande torde omkring en halv miljon personer såsom medlemmar i sparklubbar fullfölja ett planmässigt sparande. Sparklubbssparandet har framför allt kommit att bli en form för ungdomssparande. Även om ett relativt kortfristigt ändamålssparande för jul och semester kommit i första rummet, har det visat sig, att det mer än förut sparas även på lång sikt. Behållningen på sparklubbskontona visar också en bestämd tendens att öka.

I detta sammanhang bör även påpekas det stora antal livförsäkringar, som tecknas av ungdomar. Av ungdomar i åldern 15—25 år torde sålunda tecknas omkring 60 000 nya försäkringar per år. Större delen av dessa äro blandade liv- och kapitalförsäkringar, där ett ofta rätt betydande sparmoment är inlagt.

Med hänsyn till ovan framförda synpunkter har utredningen stannat för följande utformning av bidragssystemet.

För den del av det sammanlagda sparandet per år, som understiger 100 kronor, utgår äktenskapsbidrag — liksom eventuellt förstabarnsbidrag — med 40 % av beloppet, om sparandet gjorts före det kalenderår, under vilket vederbörande fyller 21 år, och 20 %, om det gjorts senare, dock senast under det kalenderår, varunder vederbörande fyller 25 år. För sparande, som skett senare, utgår ingen premie.

För den del av sparbeloppet, som ligger mellan 100 och 200 kronor, sjunker premien till 20 % respektive 10 %. För den del av sparbeloppet, som

ligger mellan 200 och 300 kronor respektive mellan 300 och 500 kronor, utgår oavsett spararens ålder en premie av 5 % respektive 2½ %. 500 kronor utgör maximigräns; för sparbelopp utöver denna summa utgår ingen premie.

Denna konstruktion torde genom den starkt fallande skalan för bidraget i förhållande till det sparade beloppet, varigenom i synnerhet de små sparbeloppen premieras, väl kunna tillgodose önskemålet, att så många som möjligt böra kunna erhålla familjebildningsbidrag.

Vidare har utredningen genom differentieringen av premien efter spararens levnadsålder velat taga sikte på i synnerhet de yngsta ungdomarna. Detta har motiverats därför, att det särskilt torde vara dessa som behöva en särskild stimulans för att förmås genomföra ett regelbundet sparande, medan man torde kunna förutsätta, att den ekonomiska förtänksamheten åtminstone hos de flesta ökas med stigande ålder.

En annan fördel är den tidigare utgångspunkt för ansträngningarna för det egna hemmet, som därmed skulle kunna ernås. Detta kan säkerligen komma att påverka det ekonomiska handlandet även i ett större sammanhang i gynnsam riktning. Den omständigheten, att större delen av de medel, som vid äktenskapets ingående stå till förfogande, har bragts samman genom egna besparingar, motverkar även ett oförnuftigt användande av pengarna. Den, som själv under flera år sparat ihop ett kapital, är mera försiktig vid användandet därför än den, som på en gång från annat håll fått samma summa i handen.

Ett av de viktigaste motiven vid inrättandet av bosättningslånen var att de skulle motverka avbetalningsköpen. Även i detta avseende torde en statlig stödverksamhet av nu föreslagen typ kunna ha en påtaglig betydelse. Det familjebildningskapital, som sparats, torde tillsammans med det statliga bidraget ofta komma att uppgå till ett högre belopp än de hittills utlämnade bosättningslånen. Den skuldsättning på ofta ogynnsamma villkor, som tidigare varit vanlig, även om bosättningslån erhållits, torde därigenom kunna minskas.

Vid införandet av familjebildningsbidraget gäller det att förebygga, att sådana personer, som regelbundet sparat med tanke på bosättning och familjebildning, icke genom förekomsten av det kapital, som för detta ändamål bragts samman, ställas i en mindre gynnad ställning beträffande andra av samhällets förmåner, som tillkommit i familjefrämjande syfte. Sålunda kunde man tänka sig, att vid utanordnande av exempelvis moderskapspenning och mödrahjälp den, som samlat ett visst familjebildningskapital, skulle av den grunden kunna komma att mista en del av personen i fråga annars tillkommande statligt understöd. I sådana fall bör enligt utredningens mening vid behovsprövning hänsyn ej, eller i varje fall endast i begränsad omfattning, tagas till eventuellt förefintligt familjebildningskapital.

Med avseende på det praktiska genomförandet av förslaget är det naturligt att utnyttja de former av sparande, som redan finnas och som allmänheten är van att begagna hos sparbankerna, postsparbanken och livförsäkringsbolagen. Det är viktigt att tillse, att spararna kunna verkställa sitt

sparande i de institutioner, till vilka de sedan gammalt äro vana att vända sig. I detta sammanhang bör särskilt observeras, att ungdomen genom skolsparrörelse, sparklubbsrörelse och genom tecknande av livförsäkringar sedan unga år redan är knuten till nämnda sparinstitutioner. En fördel är också den smidiga och personliga behandling, som en sådan institution kan giva.

En viss konsulterande verksamhet i olika former bör lämpligen upprätthållas i samband med utlämnandet av bidragen. Sådan rådgivning är ej blott i hög grad önskvärd utan även, om bidragen skola kunna förverkliga sitt syfte, nödvändig. Likaså måste givetvis införandet av familjebildningsbidraget föregås och stödjas av en upplysande och effektiv propaganda som lämpligen bör gemensamt planeras av de institutioner, som handha denna form av sparande, i samråd med befolkningsutredningen eller de organ, som därtill kunna utses. En stor del av de avsedda verkningarna av familjebildningsbidraget beror på hur allmänt och hur snabbt bestämmelserna därom bliva kända och med vilken energi respektive sparinstitutioner deltaga. I denna propaganda böra också på lämpligt sätt framhållas de fördjupade livsvärden, som medfölja familjebildningen och som mer än väl borde uppväga den sänkning i den materiella levnadsstandarden, som kan bliva följden därav.

Statsfinansiellt betyder förslaget, såsom framgår av nedan införda kostnadsberäkningar, att även ett högst avsevärt ungdomssparande kommer att kräva ett jämförelsevis ringa statsbidrag.

Vad slutligen frågan om tidpunkten för förslagets genomförande beträffar, äro fördelarna av snabbast möjliga genomförande uppenbara. Det genom familjebildningsbidraget framkallade sparandet skulle i nuvarande krisläge ingå som ett värdefullt led i den allmänna antiinflationsspolitiken, och detta i synnerhet som ungdomssparandet skulle gå ut över mindre nödvändig konsumtion, nöjen etc.

Sett på längre sikt blir det sparande, som familjebildningsbidraget kan väntas stimulera, i allmänhet ej varaktigt sparande utan under viss tid uppskjuten konsumtion. Detta innebär (såsom utförligare framgår av kostnadsberäkningarna), att det totala sparande, som kan beräknas framkallas av familjebildningsbidraget, till en början successivt tillväxer, tills efter ett tiotal år efter förslagets genomförande ett ganska stationärt läge kan väntas inträda, d. v. s. ett läge, som utmärkes av att sparandetillskotten från de yngre årsklasserna tämligen jämnt motsvaras av uttagen från de äldre.

Fördelen med ett snabbt genomförande av förslaget skulle alltså vara, att den övergångsperiod, under vilken familjebildningsbidraget kan beräknas framkalla ett nettotillskott till landets totala sparande, skulle infalla under de närmaste åren, d. v. s. under den tid, då sparandet — i varje fall så länge nuvarande krisläge råder — är samhälleligt mest behövt, medan det, när mera stationära förhållanden inträtt, kan tänkas råda förhållanden, under vilka ett omfattande nettototala sparande ej framstår såsom lika odisputabelt önskvärt.

Specialmotivering till förslaget till förordning om statligt familjebildningsbidrag.

1 och 2 §§.

Familjebildningsbidraget har föreslagits skola utgå såsom ett tillskott till sparbelopp, som avsättas på vissa speciella sparkonton eller — i form av premiereservmedel — uppkomma på vissa speciella livförsäkringar. Utredningen har ansett, att livförsäkringssparande, när det gäller familjebildningsbidrag, bör jämföras med annat sparande, eftersom sparandet genom livförsäkring är ett planmässigt sparande i form av regelbundna premiebetalningar, vilket redan omfattas av ett stort antal ungdomar i åldersgrupperna mellan 15 och 25 år. Därtill kommer, att livförsäkringens ändamål är direkt främjande för familjebildningen, varjämte livförsäkringsbolagen — och då speciellt folkförsäkringsbolagen — i sina ombudsorganisationer ha värdefulla propagandaapparater, som tillsammans med sparbankernas och postsparbankens reklam- och propagandaorgan kunna arbeta för att snabbt få till stånd ett allmänt ungdomssparande.

De sparkonton, som skulle ifrågakomma, äro särskilda konton, där avsikten med sparandet från början tillkännagivits genom angivande i motboken av de villkor och bestämmelser, som gälla för erhållande av familjebildningsbidrag. Dessa konton ha benämnts »ungdomskonton», eftersom de äro avsedda för ungdomar mellan 15 och 25 år, och då det ansetts rent propagandamässigt betydelsefullt — särskilt med hänsyn till de yngsta årgångarna — att ge dylika konton ett namn, som mera allmänt syftar på gruppen av spararna i stället för på det befolkningspolitiska ändamålet. Av liknande skäl ha de försäkringsformer, som skulle ifrågakomma, benämnts »ungdomsförsäkring». Utredningen har tänkt sig dessa försäkringsformer så konstruerade, att i försäkringsavtalet ingår en bestämmelse, att försäkringstagaren vid giftermål äger rätt att ändra försäkringen — med samtidig möjlighet för försäkringstagaren att uttaga de sparade premiereservmedlen — så att premiebetalingstiden utsträcker till högst 65 år med den jämkning av försäkringssumman (till högst dubbla ursprungliga beloppet utan förnyad riskprövning), som försäkringstekniskt motiveras av dessa ändringar. I regel teckna nämligen ungdomar mellan 15 och 25 år försäkringar på relativt kort tid. Det är då motiverat, att en sådan försäkringstagare i händelse av äktenskap skall ha rätt att ändra sina försäkringar, så att de ge större skydd åt familjen, utan att de årliga premieutgifterna stiga.

Bland de sparinrättningar, där ungdomskonto föreslagits kunna uppläggas, ha även medtagits bankaktiebolag. Utredningen är medveten om att affärsbankerna i allmänhet icke i någon större skala omhänderha sådant regelbundet ungdomssparande, som här är i fråga, men eftersom i vissa delar av landet affärsbankernas sparkasseräkningar äro mycket anlidade, ha de likväl medtagits.

Samtliga ärenden rörande familjebildningsbidrag böra lämpligen handläggas av en och samma centrala myndighet, och i förslaget har ärendenas

behandling förlagts till socialstyrelsen. På denna myndighet ankommer det sålunda att pröva, om de ansökningar om familjebildningsbidrag, som insändas, fylla de formella betingelser, som äro fastställda i författningen. Då någon behovsprövning icke ifrågakommer, torde prövningen lämpligare göras av en central myndighet än av skilda lokala organ. På socialstyrelsen ankommer sålunda att fastställa, om och till vilket belopp familjebildningsbidrag skall utgå. Godkännande av speciella villkor för ungdomsförsäkring liksom utfärdande av vissa anvisningar har uppdragits åt socialstyrelsen, som därvid bör bedöma försäkringens utformning ur befolkningspolitisk synpunkt. Beträffande tekniska frågor bör avgörandet i enlighet med gällande lagbestämmelser fortfarande ligga hos de statliga kontrollmyndigheterna, försäkringsinspektionen, sparbanksinspektionen och bankinspektionen.

3 §.

Utredningen har föreslagit, att familjebildningsbidraget begränsas till sådant familjebildningskapital, som avsatts efter utgången av det kalenderår, då kontohavaren fyllt 15 år, och före ingången av det kalenderår, då kontohavaren ingår äktenskapet. I förslaget ha uteslutits insatser, som gjorts under det år då äktenskapet ingås, då man ur familjebildningssynpunkt icke bör uppmuntra ett sparande som äger rum samma år som de största uttagen ske. Ur bokföringssynpunkt har det ansetts vara betydelsefullt, att gränserna satts till jämna kalenderårsskiften. Vidare har det förefallit utredningen nödvändigt att begränsa åldern uppåt till 25 år, för att icke erhållandet av familjebildningsbidrag skulle kunna bidraga till ett avsiktligt uppskjutande av äktenskapet. Begränsningen nedåt har satts till 15 år för att medtaga alla årsklasser med egna förtjänstmöjligheter. Därjämte blir det genom denna relativt låga begynnelseålder möjligt att låta det s. k. skolsparat systematiskt fortsätta i den form för ungdomssparande, som här föreslås.

4 §.

Liksom beträffande bosättningslån har rätten till familjebildningsbidrag förbehållits personer, som äro svenska medborgare eller i samband med äktenskapet bliva svenska medborgare.

Då avsikten med familjebildningsbidraget är att uppmuntra tidiga äktenskap, har såsom en övre gräns för erhållande av familjebildningsbidrag satts en ålder av 30 år för båda makarna. Om sålunda en av makarna vid äktenskapets ingående uppnått 30 års ålder, utgår icke familjebildningsbidrag på någondera makens sparmedel. Inom utredningen har diskuterats, om dispensmöjlighet att erhålla familjebildningsbidrag även vid högre äktenskapsålder skulle införas beträffande åtminstone den manliga kontrahenten. Det har dock ansetts lämpligt att fastslå 30-årsgränsen för samtliga fall, då det framför allt är de tidiga äktenskapen, man vill främja.

5 §.

Då rätten till familjebildningsbidrag skall grunda sig på en i handling omsatt sparvilja, har den bestämmelsen föreslagits, att minst 50 kronor skola

ha avsatts årligen under minst två kalenderår före äktenskapets ingående och att minst 200 kronor sammanlagt skola ha avsatts. Enligt utredningens uppfattning är sparande under två år det minsta krav, som kan ställas på visad sparsvilja. För att sparkapital och statligt bidrag tillsammans skola kunna bliva till någon verklig hjälp vid familjebildningen, har bestämmelsen om ett minimibelopp av 200 kronor införts.

Då premiereserven för en livförsäkring med konstant premiebetalning fr. o. m. andra försäkringsåret tillväxer någorlunda likartat under de närmast följande åren, har för att enklare beräkna den årliga tillväxten av premiereservmedlen införts en regel, som onödiggör extra beräkningar av premiereservens exakta storlek vid ett antal mellanliggande tidpunkter. Enligt nu gällande bestämmelser räknas premiereservmedlen under första tiden främst ha åtgått till kostnader för försäkringens anskaffande, varför i förslaget räknats med ett sparande för försäkringstagarens del först fr. o. m. andra kalenderåret efter försäkringens tecknande.

6 §.

Då familjebidraget skall utgöra en premiering av ett ordnat ungdomssparande före giftermålet, har rätten till bidraget begränsats att gälla sådant ungdomskonto, där uttag icke gjorts. Detta innebär, att rätten till bidrag, om uttag göres på ett sådant ungdomskonto, förfaller för de belopp, som insatts på ungdomskontot före uttaget. Då detta kan innebära alltför sträng påföljd vid legitima skäl för uttag av sparade penningmedel, har det ansetts lämpligt, att socialstyrelsen skall kunna lämna medgivande till uttag utan den stränga påföljd, som eljest gäller. Såsom legitima skäl böra endast särskilt ömmande fall räknas, såsom svårare sjukdomsfall e. d. Generellt bör även uttag för överflyttning av medlen till ungdomskonto i annan sparrättning kunna tillåtas. Vid uttag, där rätten till familjebidrag bevaras, påverkas bidragets storlek endast av den av uttaget orsakade ränteminskningen. Det bör i detta sammanhang betonas, att familjebidragets storlek genomgående gjorts beroende av de för varje år sammanlagda insättningarna (»tillskotten» enligt lydelsen av 7 §) och ej av ökningen i det behållna familjebidningskapitalet från ett årsskifte till nästföljande.

Utredningen har även övervägt möjligheten att spärra ifrågavarande ungdomskonton, d. v. s. omöjliggöra för kontohavaren att utan legitim anledning uttaga medel från dylikt konto. Det har emellertid ansetts psykologiskt olämpligt att införa sådan spärr, då på grund av denna många gånger viss obenägenhet att på sådant sätt binda sina insatta medel skulle kunna göra sig gällande. För att förhindra rena okynnesuttag bör lämpligen en viss uppsägningstid fastställas. Genom den centrala prövning av uttag med bibehållen rätt till familjebidningsbidrag, som avses äga rum, äro bestämmelserna ändå så restriktiva i praktiken som man rimligen kan begära.

Pantsättning och överlåtelse av rätten till ungdomskonto ha ansetts böra jämföras med uttag i fråga om påföljd, när det gäller rätten till familjebidningsbidrag.

För ungdomsförsäkring gälla motsvarande bestämmelser, varvid uttag av medel från ungdomskonto då närmast motsvaras av belåning av försäkringen eller ändring därav med utbetalning av kontanta medel.

Då det ur bosättningssynpunkt är önskvärt, att ifrågavarande sparmedel få disponeras för bosättningen redan före giftermålet, har föreslagits, att uttag av familjebildningskapital, som skett efter kungörelse om lysning, icke skall på något sätt inverka på familjebildningsbidragets storlek, under förutsättning givetvis att lysningen fullföljes genom äktenskap. Då uttag i sådant fall skett, bör för undvikande av missbruk familjebildningsbidrag icke utgå på belopp som senare insättes.

7 och 8 §§.

Utredningen har ansett det lämpligt att uppdelat familjebildningsbidraget så, att det utgår dels vid giftermålet, dels vid första barnets födelse. För erhållande av rätt till förstabarnsbidrag har det villkoret föreslagits, att det första barnet skall vara fött senast 4 år efter äktenskapets ingående. Då det statliga bidraget är avsett att stimulera icke blott ingående av äktenskap utan även och framför allt en tidig och fullständig familjebildning, har det nämligen ansetts lämpligt att förbehålla bidraget åt familjer, där barnen tillkomma under de närmaste åren efter äktenskapets ingående. 4-årsgränsen har valts på läkarvetenskapliga grunder.

Makarnas första barn skall födas levande för att medföra rätt till bidrag. Därigenom har först uteslutits möjligheten att erhålla bidrag vid missfall, som ju i regel icke på långt när medför samma genomgripande förändringar i olika avseenden för moderns livsföring och hemmets ekonomi som barns-börd. Beträffande dödfödda barn kunna förhållandena vara mera komplicerade, men även i sådana fall torde man enligt utredningens uppfattning icke böra utbetala något statligt bidrag.

Förstabarnsbidraget skall enligt förslaget utgå vid födelsen av makarnas första barn efter äktenskapets ingående. Bidrag utgår sålunda icke till barn födda utom äktenskap, men det synes utredningen önskvärt, att socialstyrelsen gives bemyndigande att efter prövning i varje särskilt fall lämna dylika förstabarnsbidrag vid sådana fall, där äktenskap omöjliggjorts genom att barnets fader avlidit före barnets födelse.

För att ytterligare premiera tidiga äktenskap har införts en bestämmelse, som medger särskilt tillägg till familjebildningsbidraget, då kvinnan vid äktenskapets ingående icke uppnått 23 års ålder. Detta har utformats så, att tillägget blir större ju yngre kvinnan är för att därigenom kompensera de genom det tidiga äktenskapet avskurna möjligheterna att genom sparande under ytterligare ett antal år få ökat familjebildningsbidrag.

9 §.

I denna paragraf ha upptagits vissa närmare bestämmelser rörande ansökan om familjebildningsbidrag.

10 §.

För att icke familjebildningsbidrag orättmätigt skall kunna erhållas till för höga belopp genom att dessa bidrag beräknas utgå var för sig på skilda

ungdomskonton för samma person, är det nödvändigt, att socialstyrelsen tillser, att register föres över bifallna ansökningar om familjebildningsbidrag. Utbetalningen av beviljade familjebildningsbidrag kan lämpligen ske genom den sparinträttning, där ungdomskontot upplagts eller där ungdomsförsäkringen tagits.

Kostnadsberäkning och exempel.

Under åren 1931—1935 ingingos i Sverige 227 419 äktenskap, och bland dessa voro 125 068 st., där båda makarna voro under 30 år gamla (tidiga äktenskap). Det skulle innebära, att c:a 25 000 dylika tidiga äktenskap ingingos per år. Med hänsyn till de låga nativitetssiffrorna under den senaste 20-årsperioden torde antalet nyingångna äktenskap per år så småningom minska. Även om de tidiga äktenskapen på grund av befolkningspolitiska åtgärder bli mera frekventa, kan man nog för de närmaste åren räkna med, att högst 30 000 tidiga äktenskap ingås per år. För att få fram storleksordningen av såväl det statliga bidraget som ungdomens samlade sparande av familjebildningskapital antages i fortsättningen helt enkelt, att jämt 30 000 tidiga äktenskap ingås per år och att samtliga dessa äktenskap ingås under kalenderåret efter det att de båda makarna fyllt 25 år. Därigenom kommer det statliga bidraget att uppskattas för högt, eftersom dels 30 000 är en för hög siffra för antalet tidiga äktenskap per år under hela 10-årsperioden, dels sparandet antages kunna ske under hela 10-årsperioden mellan 15 och 25 år, och denna övervärdering uppväges säkerligen icke av den möjlighet att få en höjning av bidraget, som förefinnes, då den kvinnliga kontrahenten är yngre än 23 år vid äktenskapets ingående. Däremot behöver det förenklade antagandet icke innebära, att uppskattningen av det samlade familjebildningskapitalet göres för hög, eftersom nedgången i det samlade sparandet, som förorsakas av att sparinsatserna uttagas tidigare och ej nå antagen storlek vid giftermål före 25 års ålder, motverkas av den ökning, som förorsakas av att de sparade medlen innestå längre tid än beräknat vid giftermål efter 25 års ålder.

Att göra några mera verklighetsbetonade antaganden över ungdomssparandets omfattning efter införandet av statligt familjebildningsbidrag torde vara omöjligt. Dettas omfattning kommer att bliva beroende av den propaganda, som bedrivs för att sprida kunskaper om bestämmelsernas innebörd bland ungdomen och för att påverka de olika individerna att i eget och samhällets intresse själva ordna för sin framtida bosättning och familjebildning. Med hänsyn till att förslaget innebär ett utnyttjande av redan förefintliga sparinstitutioner med deras propagandamöjligheter torde man ganska snabbt kunna räkna med ett relativt allmänt sparande av familjebildningskapital inom de ifrågavarande årsklasserna. Som tänkbart har därför förutsatts (antagande 1), att möjligheten till familjebildningsbidrag fullt utnyttjas av en fjärdedel av den ungdom, som kan ifrågakomma med hänsyn till åldersgränsen, och att övriga tre fjärdedelar endast utnyttja bidragsmöjligheten så tillvida, att det blir likvärdigt med att en fjärdedel av ungdomsklasserna

ifråga sparar 100 kronor per år. De siffror, som man kommer till vid ett sådant antagande ha angivits i nedanstående tabell, varvid förutsatts dels att första året endast 9 årsklasser bland ungdomen deltaga i sparandet, dels att äktenskapsbidraget och förstabarnsbidraget utgå samma år. Där har också angivits motsvarande siffror för det teoretiska fallet (antagande 2) att alla ungdomar fullt utnyttjade bidragsmöjligheterna genom att spara 500 kronor per år. Beloppen äro angivna i miljoner kronor.

Å r	Antagande 1 (Partiellt sparande)		Antagande 2 (Fullt sparande)	
	Familjebildningsbidrag	Samlat familjebildningskapital	Familjebildningsbidrag	Samlat familjebildningskapital
1943	—	135	—	450
44	—	285	—	950
45	3·4	408	9	1 360
46	5·1	519	14	1 730
47	6·8	615	18	2 050
48	8·5	699	23	2 330
49	11·7	753	31	2 510
1950	14·8	789	39	2 630
51	18·0	813	47	2 710
52	21·1	822	55	2 740
53	24·2	822	63	2 740
54	24·2	816	63	2 720
55	24·2	810	63	2 700
56	24·2	807	63	2 690

Till förräntningen av inestående kapital har ingen hänsyn tagits. Det samlade kapital, som åstadkommes genom detta ungdomssparande, skulle enligt antagande 1 bli c:a 800 miljoner kronor, sedan ett någorlunda stationärt tillstånd inträtt. Hade de olika ungdomsårsklasserna varit lika stora, skulle en sakta ökning av det samlade familjebildningskapitalet kunnat iakttagas även efter 1953, eftersom de sparade beloppen inestå till 30-årsåldern för personer som ingå äktenskap efter 30 års ålder. De nedgående siffrorna i tabellen förorsakas helt av att antalet ungdomar i de betraktade åldrarna för varje år bli allt färre och färre under de närmaste 15 åren. Statens årliga kostnader skulle efter 10 år belöpa sig till 24·2 miljoner kronor, av vilka 12·7 miljoner kronor avse äktenskapsbidrag och 11·5 miljoner kronor förstabarnsbidrag. Under de första två kalenderåren utbetalas givetvis inga familjebildningsbidrag.

När det gäller att bedöma omfånget av det nysparande, som kan uppnås genom den föreslagna anordningen, är det av största intresse att känna till det ungdomssparande, som redan sker. Detta ställer sig dock svårt, eftersom några enhetliga statistiska undersökningar icke verkställts i detta avseende. För närvarande göres emellertid en ingående undersökning över åldersfördelningen bland insättarna i postsparbanken. Även inom sparbankerna planeras representativa undersökningar av liknande art. Dylika statistiska undersökningar ge upplysningar om ungdomens totalsparande, men frågan står därvid öppen, hur stor del av detta sparande, som har karaktären av

sparande på lång sikt. Därvidlag ger kanske sparandet genom ungdomens livförsäkringar bättre vägledning. Särskilt inom folkförsäkringen är ackvisitionen koncentrerad till de yngre åldersgrupperna. Sålunda har där under de senaste åren mer än 60 % av de vanliga blandade liv- och kapitalförsäkringarna tecknats av ungdomar mellan 15 och 25 år. Av premierna från dessa åldersgrupper torde man uppskattningsvis kunna räkna med att för närvarande c:a 10 miljoner kronor per år utgöra ett direkt nysparande, som gottskrivs vederbörande försäkringstagare i form av ökade andelar i folkförsäkringsbolagens premiereservmedel.

För att ge en föreställning om hur stor betydelse det föreslagna familjebildningsbidraget kommer att få för den enskilde, lämnas här några exempel, som visa till vilka belopp familjebildningskapital och familjebildningsbidrag under olika förutsättningar komma att uppgå.

Räntan antages vara 3 %; vidare antages för enkelhetens skull, att alla insättningar göras i början på året.

1. Maximalfallet. Kontrahenterna ha sparat vardera 500 kronor per år under hela 10-årsperioden fr. o. m. det 16:e t. o. m. det 25:e levnadsåret. Om vid äktenskapets ingående båda befinna sig i åldern mellan 26 och 30 år, uppgår vardera makens familjebildningskapital vid slutet av det kalenderår, under vilket 25-årsåldern uppnåtts, till ungefär 5 904 kronor, och äktenskapsbidraget kommer att utgå med 550 kronor för vardera eller sammanlagt 1 100 kronor. Om makarna få ett barn inom 4 år efter giftermålet, kommer förstabarnsbidrag att utgå med samma belopp.

Man bör i detta fall lägga märke till, att familjebildningskapitalet ganska avsevärt påverkas av räntan (om ingen hänsyn toges till räntan, skulle detta uppgå till endast 5 000 kronor för vardera maken), medan däremot familjebildningsbidraget ej alls påverkas av räntan, emedan redan själva insättningarna uppgå till maximalt premierat belopp.

Givetvis har detta exempel huvudsakligen teoretiskt intresse. I praktiken torde mera sällan ett fall som detta komma att inträffa. Särskilt gäller detta förutsättningen om maximalt sparande från den kvinnliga kontrahentens sida. Vad mannen beträffar, har emellertid erfarenheten från spar-klubbverksamheten visat, att det förekommer fall inom de folkgrupper, som här närmast komma i fråga, där unga män ha kunnat spara omkring 500 kronor om året, dock först i åren närmast under 25 år. I tidigare år har sparandet oftast varit betydligt mindre, beroende dels på mindre inkomster men dels och kanske främst på mindre intensiv sparvilja.

2. Med hänsyn till dessa omständigheter torde man få anse förutsättningarna om sparandet i följande exempel såsom mera verklighetsbetonade:

Mannen har sparat 100 kronor årligen fr. o. m. sitt 16:e t. o. m. sitt 18:de år och sedan t. o. m. sitt 21:a år 200 kronor årligen. Därefter har han ökat sitt årliga sparande till 400 kronor. Kvinnan har sparat 100 kronor årligen fr. o. m. sitt 21:a år.

Om vid äktenskapets ingående båda makarna äro mellan 26 och 30 år, uppgår familjebildningskapitalet vid slutet av det kalenderår, under vilket

25-årsåldern uppnåtts, till ungefär 2 832 kronor för mannen och ungefär 547 kronor för kvinnan. Äktenskapsbidrag — liksom eventuellt förstabarnsbidrag — kommer då att utgå med ungefär 433 kronor respektive ungefär 105 kronor eller tillsammans ungefär 538 kronor.

I detta fall kommer alltså även familjebildningsbidraget att påverkas av räntan, genom att den under varje år upplupna räntan på familjebildningskapitalet betraktas som en särskild under året gjord insättning.

Om äktenskapet ingås, redan innan kvinnan fyllt 23 år men under det kalenderår, under vilket hon uppnår denna ålder, medan mannen antages vara 26 år, kommer familjebildningskapitalet att minska med den summa, som kvinnan antages skola ha sparat i åldern mellan 23 och 25 år, d. v. s. med 300 kronor jämte ränta därpå. Emellertid kommer kompensationsregeln i 7 § sista stycket att medföra, att makarnas sammanlagda familjebildningsbidrag på grund av fördubblingen av den del av bidraget, som utgår på insatserna under kalenderåret närmast före äktenskapet, trots detta kommer att bli ungefär oförändrat. Äktenskapsbidraget — liksom eventuellt förstabarnsbidrag — kommer nämligen då att uppgå till ungefär 473 kronor för mannen och ungefär 62 kronor för kvinnan eller tillhopa ungefär 535 kronor.

3. Om slutligen antages, att mannen börjat spara först fr. o. m. sitt 22:a år och då årligen avsatt 300 kronor, medan kvinnan icke sparat alls, kommer familjebildningskapitalet att utgöra ungefär 1 293 kronor vid utgången av det kalenderår, under vilket mannen fyller 25 år. Om mannen vid giftermålet befinner sig i åldern mellan 26 och 30 år och kvinnan då är yngre än 30 men äldre än 23 år, utgår äktenskapsbidrag med ungefär 142 kronor. Om hon i stället antages vara 20 år, kommer bidraget att ökas till ungefär 249 kronor; dock endast under förutsättning, att äktenskapet ingås under det kalenderår, mannen fyller 26 år. Är mannen 27 år, uppgår bidragsökningen till endast ungefär 72 kronor, och om äktenskapet ingås under det år, mannen fyller 29 eller 30 år, påverkas ej bidragets storlek av kvinnans äktenskapsålder.

Förslag
till
Kungörelse

**angående ändring i vissa delar av kungörelsen den 30 september 1937
(nr 809) om statliga bosättningslån.**

Härigenom förordnas, att 3, 6, 12 och 13 §§ kungörelsen den 30 september 1937 om statliga bosättningslån¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

3 §.

I varje kommun skall finnas ett ortsombud med uppgift att avgiva yttranden över ansökningar om bosättningslån.

Ortsombudet väljes av kommunen för ett år. Efter beslut av vederbörande kommun må ortsombudet väljas i Stockholm av stadskollegiet, i annan stad av drätselkammaren och å landet av kommunalnämnden. För att vinna gällande kraft skall valet godkännas av riksbanken, som äger att till kommunen återförvisa ärendet för förnyad behandling. Kan ej heller förnyat val godkännas av riksbanken, utser Kungl. Maj:t efter anmälan av banken ortsombud.

Avgår ortsombud, innan tiden för uppdraget är ute, skall, i den ordning ovan stadgas, i den avgångnes ställe annan utses för den återstående tiden.

För varje — — — å ersättare.

Ortsombud åtnjuter — — — Kungl. Maj:t.

6 §.

Bosättningslån må ej beviljas till högre belopp än ettusentvåhundrafemtio kronor.

12 §.

Innan bosättningslån — — — av denne.

Därest nyss — — — utbekommande förverkad.

Lånet skall utlämnas på så sätt, att lånebeloppet efter sökandenas val insättes hos sparbank, postsparbanken eller bankaktiebolag å motbok för endera av sökandena eller, där lånet enligt 1 § andra stycket beviljats allenast en av dem, för denne.

13 §.

Förfallen ränta — — — till riksbanken.

Banken äger medgiva uppskov med betalning av ränta och amortering å bosättningslån ävensom medgiva jämkning av den ordning, i vilket lånet skall amorteras, varvid, då särskilda skäl därtill föreligga, den i 8 § andra stycket föreskrivna tiden må överskridas.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1943.

¹ Senaste lydelse av 12 §, se SFS 1939:94.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 20 mars 1936 (nr 56)
om socialregister.

Härigenom förordnas, att 7 § lagen den 20 mars 1936 om socialregister skall hava följande ändrade lydelse.

7 §.

I 5 § omförmälda myndigheter, styrelser, nämnder, bolag och kassor ävensom kommunalt organ, som i annan kommun för socialregister, äro berättigade att efter framställning erhålla för sin verksamhet erforderliga uppgifter från registret beträffande viss angiven person. Sådan rätt tillkommer ock riksbanken och dess ortsombud vid behandlingen av frågor rörande statliga bosättningslån.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1943.

Förslag
till
Förordning
om statligt familjebidningsbidrag.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Till främjande av familjebildning lämnar staten under de förutsättningar och i den ordning nedan angives familjebidningsbidrag i form av tillskott till sparbelopp, som insatts å för bosättnings- eller liknande ändamål avsedd särskild räkning (*ungdomskonto*), eller till premiereservmedel, som bildats å livförsäkring, som utformats med särskild hänsyn till familjebildning (*ungdomsförsäkring*).

Tillgodohavande å ungdomskonto och premiereservmedel för ungdomsförsäkring benämnas nedan *familjebidningskapital*. Innehavare av ungdomskonto eller, då fråga är om ungdomsförsäkring, den försäkrade kallas nedan *kontohavaren*.

Ärenden rörande familjebidningsbidrag handläggas av socialstyrelsen.

2 §.

Ungdomskonto må uppläggas såsom motboksräkning hos sparbank eller postsparbanken eller såsom sparkasseräkning eller kapitalräkning hos bankaktiebolag, centralkassa för jordbrukskredit eller jordbrukskassa. Den för kontot utfärdade motboken skall vara försedd med beteckningen »Ungdomskonto»; och skall tillika enligt av socialstyrelsen meddelade anvisningar vid motboken fogas redogörelse för huvudinnehållet i denna förordning.

Ungdomsförsäkring må tagas endast i svenskt försäkringsbolag. Försäkringsvillkoren skola godkännas av socialstyrelsen.

3 §.

Familjebidningsbidrag skall utgå för sådant familjebidningskapital, som avsatts efter utgången av det kalenderår, då kontohavaren fyllt 15 år, och före ingången av det kalenderår, då kontohavaren ingår äktenskap; dock må allenast det familjebidningskapital, som avsatts före utgången av det kalenderår, då kontohavaren uppnått 25 års ålder, läggas till grund för beräkning av familjebidningsbidraget.

I familjebidningskapitalet inräknas även upplupen ränta.

4 §.

Familjebidningsbidrag må utgå endast om kontohavaren och hans make äro eller i samband med äktenskapets ingående bliva svenska medborgare.

Familjebidningsbidrag utgår endast under förutsättning att ingendera maken vid äktenskapets ingående uppnått 30 års ålder.

5 §.

För erhållande av familjebidningsbidrag fordras, att avsättning till familje-

bildningskapital skett med minst 50 kronor årligen under två kalenderår före det år, då äktenskapet ingås, och sammanlagt med minst 200 kronor.

I fråga om ungdomsförsäkring, för vilken premiebetalning skett med lika årliga belopp, skola de premiereservmedel, å vilka familjebidningsbidrag må utgå, anses hava tillkommit genom lika årliga tillskott från och med andra kalenderåret efter försäkringens tecknande.

6 §.

Familjebidningsbidrag må icke utgå å familjebidningskapital, som före första kungörandet om lysning till äktenskap, som sedermera fullföljes, utan särskilt medgivande i den ordning socialstyrelsen bestämmer minskats genom uttag eller ock helt eller delvis pantsatts eller överlåtits. Sker efter sådant kungörande uttag, pantsättning eller överlåtelse, må familjebidningsbidrag icke utgå å belopp, som därefter avsättes.

7 §.

Familjebidningsbidrag utgår dels vid äktenskaps ingående (*äktenskapsbidrag*), dels vid födelse av makarnas första levande födda barn efter äktenskapets ingående, därest födelsen inträffar senast fyra år efter äktenskapets ingående (*förstabarnsbidrag*).

Äktenskapsbidrag och förstabarnsbidrag utgå vardera med nedanstående procentuella belopp av de årliga sammanlagda tillskotten till familjebidningskapital:

		Tillskott, som skett före det kalenderår, under vilket konto- havaren uppnått 21 års ålder	Tillskott, som skett senare
Å den del av de sammanlagda tillskotten till familjebidningskapital under året, som icke överstiger	100 kronor	40 %	20 %
överstiger 100 kronor men ej....	200 »	20 %	10 %
» 200 » » »	300 »	5 %	5 %
» 300 » » »	500 »	2½ %	2½ %

Familjebidningsbidrag beräknas å vardera makens familjebidningskapital för sig.

Därest kvinnan vid äktenskapets ingående icke uppnått 23 års ålder, fördubblas den del av äktenskapsbidraget och förstabarnsbidraget, som har avseende å insatser, verkställda av makarna under så stort antal kalenderår — dock högst tre — närmast före äktenskapet, som kvinnans ålder med hela levnadsår understiger 24.

8 §.

Efter särskild prövning av socialstyrelsen må, även utan att äktenskap skett, förstabarnsbidrag, därest barnets fader avlidit före barnets födelse, utgå å moderns familjebidningskapital som om äktenskap ingåtts vid barnets födelse.

9 §.

Ansökan om familjebildningsbidrag skall vara åtföljd av motbok å ungdomskonto eller försäkringsbrev å ungdomsförsäkring jämte av försäkringsbolaget utfärdad uppgift å premiereserv, fördelad årsvis jämlikt stadgandet i 5 § andra stycket.

Därjämte skola ingivas, då fråga är om ansökan om äktenskapsbidrag, åldersbevis för båda makarna samt vigselbevis och, då fråga är om ansökan om förstabarnsbidrag, födelsebevis ävensom i fall, som avses i 8 §, åldersbevis och bevis om barnafaderns död.

Har uttag, pantsättning eller överlåtelse av familjebildningskapital skett, skall tillika företes bevis om lysning.

10 §.

Om beviljande av äktenskapsbidrag eller förstabarnsbidrag skall anteckning göras i motbok eller å försäkringsbrev. Sådan anteckning skall jämväl göras om medgivande lämnats till uttag, pantsättning eller överlåtelse enligt 6 §.

Socialstyrelsen skall tillse, att register föres över bifallna ansökningar om familjebildningsbidrag.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1943.

Undersökning rörande låntagare till statens bosättningslån.

Undersökningens syfte, planläggning och omfattning. Genom kungl. brev den 26 september 1941 erhöll socialstyrelsen i uppdrag att enligt en av styrelsen i samråd med 1941 års befolkningsutredning utarbetad plan verkställa vissa undersökningar rörande verkningarna av samhällets familjevärnande och barnavårdande verksamhet. Undersökningarna skulle i första hand avse de reformer av ifrågavarande art, som genomfördes under 1930-talet. Studiet härav ansågs bära inriktas på varje särskilt slag av åtgärder för sig, varvid såsom ett första led i arbetet den av riksbanken utövade statliga bosättningslåneverksamheten skulle belysas ur vissa synpunkter.

Uppgifter rörande bosättningslåneverksamhetens omfattning inom olika delar av landet och inom skilda typer av orter samt rörande verksamhetens bankmässiga ställning ha med avseende på tiden intill den 30 november 1940 sammanställts inom riksbanken för besparingsutredningens räkning. Syftet med den undersökning av bosättningslåneverksamheten, som utförts inom socialstyrelsen, har varit att belysa låntagarklienteletts sammansättning samt bosättningslånets betydelse för familjebildningen.

Klientelundersökningen grundar sig på de uppgifter om låntagarnas ålder, försörjningsförhållanden m. m., som ansökningshandlingarna om bosättningslån innehålla. Undersökningen har representativ karaktär; enligt socialstyrelsens anvisningar ha riksbankens huvudkontor i Stockholm och olika avdelningskontor i landsorten utvalt var femte ansökan i den ordning de blivit diarieförda, vilka sedan insänts till socialstyrelsen för statistisk bearbetning. Den tillämpade urvalsmetoden utgör en tämligen säker garanti för att undersökningens primärmaterial icke fått någon ensidig prägel. Urvalet avser emellertid endast ansökningar till beviljade lån.

Hela antalet ansökningar, som utnyttjades för undersökningen utgjorde 6 243. Därav hänförde sig 1 627 till år 1938¹, 1 634 till år 1939, 1 627 till år 1940 samt 1 355 till år 1941; det lägre antalet ansökningar under sistnämnda år sammanhänger därmed, att det material, som vid undersökningens igångsättande i oktober 1941 tillställdes socialstyrelsen, i allmänhet icke kunde avse senare tidpunkt än slutet av september detta år. Hur materialet fördelar sig på olika län framgår av tab. 1 i tabellbilaga.

Primäruppgifternas innehåll. Enligt formulär, som användes vid ansökan om bosättningslån och efter vilket de i förevarande undersökning bearbetade uppgifterna inhämtats, skola vid ansökan om bosättningslån de lånsökande ange datum, då äktenskapet ingåtts eller kommer att ingås, samt det önskade lånebeloppets storlek och anledningen till att tillräckliga egna besparingar för bosättningen ej finnas. Ansökan undertecknas av båda parterna med angivande av bl. a. födelseår och bostadsort samt, om de ej redan ingått äktenskap, deras blivande gemensamma bostadsadress.

I samband med ansökan skola båda parterna enligt å ansökningsblanketten uppställt frågeformulär även lämna upplysningar angående sin respektive sysselsättning samt huruvida de ämna behålla sina arbetsanställningar. Vidare efterfrågas, hur stor vardera partens kontanta inkomst är, vilka naturaförmåner de

¹ Ett mindre antal ansökningar förekomma för år 1937 men ha i undersökningen genomgående redovisats tillsammans med ansökningarna från 1938.

åtnjuta, förekomsten av besparingar, skulder, arbetslöshets-, liv- och sjukförsäkringar. Upplysningar skola därjämte lämnas om den förhyrda eller tilltänkta bostadens storlek, hyreskostnaderna för densamma, hur det sökta bosättningslånet är avsett att användas, samt vilken utrustning, som redan finnes, vilka möjligheter deras anförvanter ha att bidraga till bosättningen m. m.

Resultaten av den prövning av de sökandes behov av lånen och lämplighet som låntagare, vilken sker genom de kommunala ombuden, angivas även å ansökningsblanketterna. Vid flertalet riksbankskontor göres slutligen, sedan lånen beviljats, anteckning å ansökningshandlingarna jämväl om det beviljade lånebeloppets storlek. De avdelningskontor, där så ej skett, ha tillskrivits med begäran om kompletterande upplysningar i förevarande avseende. Uppgifter om såväl sökta som beviljade belopp ha på så sätt kunnat erhållas för samtliga redovisade lån.

Primärmaterialets beskaffenhet och bearbetning. Ansökningsblanketterna för bosättningslån ha i och för sig icke uppställts med tanke på deras användbarhet för statistisk bearbetning. Vid prövningen av låneärendena ha sannolikt i många fall icke heller de i ansökningshandlingarna lämnade uppgifternas fullständighet och än mindre sättet för deras ifyllande ansetts vara av större betydelse, om på annat sätt tillfredsställande upplysningar beträffande de lånesökande kunnat erhållas. Primärmaterialet har därför varit behäftat med vissa brister, som i fråga om några av de föreliggande sammanställningarna medfört en viss osäkerhet beträffande de framkomna resultaten.

Uppgifterna om den kvinnliga partens sysselsättning före äktenskapet och om hennes avsikt att behålla sitt arbete ha sålunda ofta varit oklara och ofullständiga. Särskilt har detta varit fallet, då parterna sökt bosättningslån ända upp till ett halvt år efter äktenskapets ingående. Då lånen tydligen mycket ofta söktes för att möjliggöra giftermål på grund av kvinnans väntade nedkomst, ha kontrahenterna säkerligen i många sådana fall varit i ovisshet om kvinnans möjligheter att efter giftermålet och nedkomsten kunna ägna sig åt förvärvsarbete.

Materialets brister göra sig emellertid gällande i ännu högre grad i fråga om inkomstuppgifterna. Låntagarna ha i allmänhet endast uppgivit ungefärliga inkomstbelopp. För låntagare, som voro industriarbetare o. d., erhöles dessutom mycket ofta endast uppgift om veckoförtjänsten, medan i fråga om anställda och andra inkomsten per månad ibland angives. Flertalet lånesökande ha dock uppgivit sin årsinkomst. Vid bearbetningen har också en uppskattning av årsinkomsten skett beträffande de flesta uppgifter, där inkomsten angivits för kortare tid än ett år. En dylik uppskattning har likväl ej ansetts kunna företagas, när det gällt månads- och veckoinkomster bland säsongarbetare, således byggnads-ämnesindustriarbetare, byggnadsarbetare m. fl. Inkallade ha ej heller medtagits vid sammanställningarna rörande inkomstförhållandena. Uteslutandet av denna kategori har syntts vara motiverad ej så mycket på grund av den onormala karaktären av de inkallades inkomster som på grund av de inbördes avvikande och ofta bristfälliga sätt, varpå ifrågavarande uppgifter redovisas. Det bör till sist påpekas, att sökande, som redan ingått äktenskap, då anhållan om bosättningslån gjordes, i ett stort antal fall ej lämnat uppgift om hustruns förutvarande inkomst. Vid de företagna jämförelserna av parternas sammanlagda inkomster före och efter giftermålet har därför bl. a. av denna anledning en icke obetydlig del av materialet kommit att uteslutas.

Beträffande övriga punkter å ansökningshandlingarna må i fråga om uppgifterna angående bostad och hyra anmärkas, att dessa självfallet måste vara tämligen osäkra för de fall, då vederbörande vid ansökan om bosättningslån ännu icke hyrt bostad. I allmänhet synes dock så ha skett.

Ovan berörda uppgifter ha gjorts till föremål för statistiska sammanställningar i syfte att belysa, (1) i vilken omfattning bosättningslån anlitas inom olika befolk-

ningsgrupper, (2) till vilka belopp bosättningslånen utgår till olika kategorier av låntagare m. m., samt (3) vilken betydelse bosättningslånen ha för familjebildningen och för de låntagande familjernas ekonomi.

Ansökningshandlingarnas uppgifter på de punkter, som beröra låntagarnas besparingsmöjligheter, tillgångar och skulder, försäkringar samt lånemedlens avsedda användning m. m. ha ej statistiskt bearbetats. De lånesökandes svar ha på dessa punkter vanligen varit så knapphändiga och stereotypa, att det ej ansetts lönande att utföra några tabellariska sammanställningar. Det är härvid kanske särskilt att beklaga, att någon närmare belysning av lånens användning ej kunnat erhållas. Undersökningsmaterialet har dock i sin helhet genomgått i syfte att ur denna och andra synpunkter få en allmän uppfattning av förhållandena.

De särskilda upplysningar, som de lånesökande ibland lämnat å ansökningsblanketten eller å särskilda bilagor, liksom även låneombudens anteckningar ha ofta varit av stort värde vid materialets granskning och ha dessutom kunnat ge en närmare inblick i förevarande fråga.

Bosättningslånen fördelning på olika län, ortstyper, befolkningsgrupper m. m. De i undersökningen ingående bosättningslånen fördelning på olika län och ortstyper under olika år redovisas i tab. 1. På grundval av de siffror, som meddelas i tabellen erhålles följande procentuella fördelning av lånen på de olika länen:

Stockholms stad	19.9 %	Skaraborgs län	2.9 %
Malmöhus län	10.9 %	Kalmar län	2.6 %
Östergöteborgs och Bohus län	9.0 %	Kristianstads län	2.4 %
Östergötlands län	4.6 %	Norrbottnens län	2.3 %
Jönköpings län	4.4 %	Stockholms län	2.0 %
Älvsborgs län	4.4 %	Hallands län	1.9 %
Gävleborgs län	4.3 %	Jämtlands län	1.7 %
Värmlands län	4.1 %	Kronobergs län	1.6 %
Västernorrlands län	3.6 %	Uppsala län	1.5 %
Örebro län	3.3 %	Blekinge län	1.4 %
Södermanlands län	3.1 %	Västerbottens län	1.4 %
Västmanlands län	3.1 %	Gotlands län	0.6 %
Kopparbergs län	3.0 %		
		Hela riket	100.0 %

Även om hänsyn tages till de olikheter, som förefinnas mellan länen i fråga om folkmängd och giftermålsfrekvens, fördelade sig lånen enligt de ovan meddelade jämförelsetalen tämligen ojämnt på olika administrativa områden. Detta förhållande synes emellertid främst sammanhånga med stadsbefolkningens och industriebefolkningens storlek i respektive län. Såsom framgår av den i tab. 1 redovisade fördelningen av låntagarklientelet på olika ortstyper, anlitas bosättningslånen i betydligt större utsträckning i stadssamhällen än på landsbygden och överhuvud taget i större utsträckning i industriorter än i jordbrukarbygder.

Av de i undersökningen redovisade 6 243 bosättningslånen kommo sålunda två tredjedelar på stadssamhällen och endast en tredjedel på landsbygden, ehuru enligt statistiken över befolkningsrörelsen det totala antalet giftermål i städerna varit betydligt lägre än antalet giftermål på landsbygden. Antalet bosättningslån, som beviljats nygifta i stadssamhällen, kan uppskattas motsvara bortåt en femtedel av antalet mellan ogift man och ogift kvinna ingångna giftermål i städerna under ifrågavarande tidsperiod, medan antalet bosättningslån, som gått till landsbygden, icke torde motsvara mer än omkring en tiondel av giftermålen.

Bosättningslånen fördelning på olika ortstyper framgår närmare av de jämförelsetal, som meddelas i efterföljande tab. A.

Tab. A. De redovisade bosättningslänens procentuella fördelning på olika ortstyper under respektive år.¹

	Å r				Samtliga år
	1938	1939	1940	1941	
Stadssamhällen	58.1	65.4	71.2	71.1	66.2
Stockholm med förorter.....	15.8	17.5	22.2	24.9	19.9
Göteborg " "	8.8	7.2	7.7	7.1	7.7
Malmö " "	6.1	6.2	7.2	5.6	6.3
Städer med 30 000—100 000 invånare.....	8.6	12.1	10.9	11.2	10.7
Övriga städer samt köpingar	18.8	22.4	23.2	22.3	21.6
Landsbygden	40.3	33.2	28.2	27.6	32.6
A-kommuner	7.9	5.8	4.9	3.8	5.7
B- "	12.6	10.9	8.1	8.3	10.1
C- "	15.6	12.5	10.8	11.4	12.6
D- "	4.2	4.0	4.4	4.1	4.2
Utan uppgift om bostadsort.....	1.6	1.4	0.6	1.3	1.2
Hela riket	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

I fråga om stadssamhällena anlitas bosättningslänerna enligt vad som framgår av ovanstående tabell, i särskilt stor utsträckning i Stockholm med förorter, medan bland landskommuner av olika näringstyper bosättningslänerna hade den relativt sett minsta spridningen i de utpräglade jordbrukskommunerna. Dessa ojämnheter i länens fördelning gälla för hela den tid, varunder bosättningslänverksamheten bedrivits, men framträda i skärpt form under de två sista åren.

I syfte att belysa läntagarklienteletts sociala sammansättning ha såväl de manliga som kvinnliga kontrahenterna grupperats efter sin sysselsättning. Beträffande såväl männen som kvinnorna ha därvid nedanstående yrkesschema använts:

Företagare.

Utövere av fria yrken.

Anställda inom kontor.

» » affärs- och lagerarbete.

» » annan enskild tjänst.

» » statlig och kommunal förvaltning samt lärare.

Personal vid polis- och försvarsväsendet, lotsverket, tullen m. m.

Arbetare inom skogsbruk.

» » jordbruk.

» » metallindustri.

» » övriga industrier med undantag för byggnadsämnesindustri och sågverk.

» » byggnadsämnesindustri.

» » sågverk.

» » byggnadsverksamhet.

» » handel, varulager och samfärdsel.

» » hotell- och restaurangrörelse.

» » statliga och kommunala arbeten.

» » sjukvård och hygien.

» » husligt arbete.

» ej hänförliga till annan grupp.

¹ Beträffande ortsindelningen se not 3 och 5 till tab. 1.

Enligt den i tab. 2 lämnade redovisningen av de manliga kontrahenternas yrkesgruppering utgjorde gruppen industri- och byggnadsarbetare m. fl. icke mindre än 4 646 eller 74·4 % av samtliga. Inom denna grupp voro arbetare vid metallindustri talrikast eller 1 342; antalet arbetare tillhörande övriga industrigrupper, med undantag för byggnadsämnesindustrier och sågverk, utgjorde sammanlagt 1 228, arbetare inom handel, samfärdsel m. m. 758, byggnadsarbetare 600, sågverksarbetare 102, byggnadsämnesindustriarbetare 61, vartill kommo ytterligare 555 arbetare, av vilka flertalet ej kunde hänföras till annan grupp.

Gruppen lant- och skogsarbetare uppgick till 551 eller 8·8 % av samtliga. Antalet lantarbetare (och trädgårdsarbetare) utgjorde 399 och antalet skogsarbetare 152.

Beträffande övriga huvudgrupper av yrken utgjorde jämförelsetalen för företagare 1·8 %, för utöfvare av fria yrken 0·7 %, för anställda i enskilda företag 10·0, för anställda och tjänstemän i offentlig tjänst samt lärare 0·8 och för personal vid polis- och försvarsväsendet 3·2 %. Av de anställda hos enskilda företagare voro 230 kontorister samt 208 affärs- och lagerarbetare.

En direkt jämförelse av männens yrkesfördelning inom å ena sidan bosättningslåneklientelet samt å andra sidan samtliga i äktenskap inträdda män under de närmast föregående åren kan ej erhållas, då uppdelningen av bosättningslånematerialet ej kunnat ske efter alldeles samma principer, som användes i befolkningsstatistiken. I bosättningslånematerialet redovisade företagare, anställda m. fl. ha sålunda icke kunnat hänföras till olika näringsgrenar. En mycket grov uppskattning av förhållandena i förevarande avseende skulle emellertid ge vid handen, att bland samtliga män, som inträdde i sitt första gifte, återfunnos i bosättningslåneklientelet bortåt en femtedel av arbetarna inom metallindustrin och annan fabriksindustri men mindre än en tiondel av arbetarna vid sågverk, byggnadsämnesindustri, byggnadsverksamhet samt jordbruk och skogsbruk. Beträffande företagare, anställda m. fl. synes det relativa antalet låntagare till bosättningslån ha varit mycket litet.

Enligt de data om kvinnornas yrkestillhörighet, som kan utläsas av tab. 3, voro av de 4 557 kvinnor, vilka lämnat uppgift om sina sysselsättningsförhållanden före giftermålet, 1 682 (36·9 %) industriarbeterskor, 1 167 (25·6 %) hembiträden och 894 (19·6 %) anställda (varav 234 kontorsanställda och 587 affärsanställda), medan 755 utgjordes av ekonomipersonal vid sjukvårdsinrättningar och anstalter samt arbeterskor av skilda slag. Även i fråga om kvinnorna synas de industriella yrkena vara förhållandevis mycket starkare representerade bland bosättningslåneklientelet än vad som är förhållandet, om man ser till yrkesfördelningen inom samtliga giftermål under jämförlig tid. Det bör dock framhållas, att uppgifterna om kvinnornas yrkestillhörighet äro tämligen ofullständiga såväl i bosättningslånematerialet som i befolkningsstatistiken.

Av den sammanställning av såväl männens som kvinnornas yrkestillhörighet, som redovisas i tab. 3, framgår, att av de sammanlagt 4 646 äktenskap, där mannen var industriarbetare, hade hustrun haft eller hade fortfarande förvärvsarbete såsom arbeterska inom industri i 1 430, såsom arbeterska av annat slag i 582, såsom hembiträde i 828 och såsom anställd (merendels affärsanställd) i 556 fall. Inom lant- och skogsarbetaräktenskapen hade över hälften av hustrurna ej uppgivit sig ha haft förvärvsarbete tidigare, medan det stora flertalet av dem, som uppgivit sig ha haft förvärvsarbete, varit hembiträden.

I de äktenskap, där mannen tillhörde kategorin privatanställda, voro en större del av de förvärvsarbetande kvinnorna kontors- och affärsanställda, men ett relativt sett icke obetydligt antal voro sysselsatta i industriarbete.

Vad slutligen beträffar låntagarklientelet sammansättning under olika år, synas icke några mera bestämda skillnader framkomma med avseende på yrkesfördelningen.

En ytterligare belysning av låntagarklienteletets sociala sammansättning erhålles i tab. 4, där låntagare inom olika län och ortstyper fördelas efter inkomstens storlek. Såsom i det föregående framhållits, äro de inkomstuppgifter, som lämnats av de lånesökande, ofta mycket ungefärliga och även i vissa andra avseenden bristfälliga. De kunna därför knappast användas som ett mått på inkomststandarden och ha här endast utnyttjats i syfte att ge en allmän uppfattning om inkomstförhållandena. Som förut nämnts, ha vissa låntagarkategorier, såsom säsongarbetare och inkallade, ej medtagits i inkomstsammanställningarna. Då den del av materialet, som uteslutits, till stor del avser byggnadsarbetare, torde denna begränsning närmast ha inneburit en förskjutning av proportionerna mellan inkomstklasserna i den riktningen, att antalet av de högre inkomsttagarna blivit något lägre än vad som annars skulle varit fallet. Vad beträffar det förhållandet, att inkomstuppgifterna avse fyra olika år, under vilka i och för sig ganska avsevärda förändringar av såväl lönenivån som sysselsättningsförhållandena inträtt, torde dessa likväl icke ha någon större betydelse för en så pass grov jämförelse, som det här gäller. Genom uteslutandet av den kategori, nämligen byggnadsarbetarna, som till följd av de genom kriget försämrade sysselsättningsmöjligheterna erhållit de starkaste förändringarna av inkomstförhållandena, torde för övrigt en av de väsentligaste avvikelserna under ifrågavarande period eliminerats.

Vid bearbetningen av inkomstuppgifterna har någon uppskattning av värdet av naturaförmåner för att därigenom möjliggöra en beräkning av totalinkomsten ej företagits. En dylik uppskattning har ansetts vara alltför vanskelig att genomföra, då de i undersökningsmaterialet uppgivna naturaförmånerna äro av mycket växlande slag. Naturaförmåner ha sålunda i stor utsträckning redovisats av skilda yrkeskategorier, såsom lantarbetare, hembiträden, militärer, anstaltspersonal m. fl., samt dessutom av sådana personer, som före äktenskapet hade fri kost och bostad i föräldrahemmet. Det har därför ansetts lämpligast att överhuvud taget avstå från att beräkna värdet av naturaförmåner såväl beträffande inkomster före som efter giftermålet. I stället skiljes genomgående mellan inkomsttagare med och sådana utan naturaförmåner.

Av de 6 243 låntagare, som ingå i undersökningen, ha sammanlagt 5 801 eller 92,9 % lämnat uppgift om inkomstförhållandena. Av nämnda antal hade 4 837 enbart kontant inkomst och 964 kontant inkomst jämte naturaförmåner av olika slag. Medianinkomsten efter giftermålet utgjorde för båda kontrahenterna tillsammans 3 051 kronor bland de familjer, som hade enbart kontant inkomst, samt

Tab. B. Låntagarnas inkomstförhållanden.

	Gemensam kontant inkomst efter giftermålet (mediantal, kronor)	
	a) familjer med enbart kontant inkomst	b) familjer, som dessutom åtnjöt här ej inräknade naturaförmåner
Stockholm med förorter	4 627	4 035
Göteborg »	3 769	3 639
Malmö »	3 535	3 516
Städer med 30 000—100 000 invånare	3 187	3 056
Övriga städer och köpingar	2 820	2 635
Landsbygden.....	2 204	1 268
Samtliga orter	3 051	2 238

2 238 kronor bland dem, som förutom den kontanta inkomsten åtnjöto naturaförmåner. Av de grupperingar efter olika ortstyper, som redovisas i tab. 4, framgår det emellertid, att inkomsterna varierade ganska avsevärt mellan olika orter. Medianinkomsterna per år för de redovisade familjerna framgå för de särskilda ortstyperna av tab. B.

Naturaförmånerna utgjordes i städer bl. a. av fri bostad som ersättning för portvaktssyssla o. a. samt på landsbygden av fri bostad och stat för lantarbetare. Till ytterligare belysning av inkomstförhållandena meddelas nedan en sammanfattande översikt av låntagarnas procentuella fördelning på olika inkomstgrupper. Tabellen avser blott de inkomsttagare, som redovisade enbart kontant inkomst.

Tab. C. Låntagarnas fördelning efter inkomst.

	Procentuella antalet låntagare med en gemensam årsinkomst efter giftermålet om kronor				
	mindre än 2 000	2 000— 2 999	3 000— 3 999	4 000— 4 999	5 000 och däröver
Stockholm med förorter.....	0.8	10.4	23.1	25.2	40.5
Göteborg " ".....	2.8	19.0	34.6	25.9	17.7
Malmö " ".....	2.4	20.5	46.7	28.0	2.4
Städer med 30 000—100 000 invånare.....	4.4	34.3	37.9	17.3	6.1
Övriga städer och köpingar.....	11.5	45.5	28.9	10.4	3.7
Landsbygden.....	38.2	43.1	13.7	4.1	0.9
Samtliga orter	15.1	32.7	26.2	14.6	11.4

Det förut konstaterade förhållandet, att industriarbetarna utgöra en dominerande grupp bland låntagarna i såväl städer som landsbygdssamhällen, återspeglas i de i tab. C meddelade jämförelsetalen för inkomstspridningen. Jordbruksarbetarna, vilka i allmänhet ha sin inkomst delvis in natura, ingå ej i tabellen; de utgöra den dominerande gruppen i den del av materialet, som omfattar inkomsttagare med både kontant inkomst och naturainkomst och som särredovisats i tab. 4.

Lånebeloppens storlek och fördelning. En sammanfattande översikt av hur de vid ansökningarnas ingivande begärda lånebeloppen fördela sig jämfört med de sedermera av riksbanken beviljade beloppen, meddelas i nedanstående tab. D. Det framgår av tab. D, att de sökta beloppen i stor utsträckning nedskäras,

Tab. D. Antal redovisade lån, fördelade efter det ansökta respektive beviljade lånebeloppets storlek.

Ansökt lånebelopp kronor	Beviljat lånebelopp, kronor									Samt- liga
	mindre än 300	300— 399	400— 499	500— 599	600— 699	700— 799	800— 899	900— 999	1 000	
Mindre än 300	15	—	—	—	—	—	—	—	—	15
300—399	3	51	—	—	—	—	—	—	—	54
400—499	—	5	62	—	—	—	—	—	—	67
500—599	—	10	71	399	—	—	—	—	—	480
600—699	—	4	14	46	265	—	—	—	—	329
700—799	—	1	9	43	33	215	—	—	—	301
800—899	—	4	8	68	76	41	353	—	—	550
900—999	—	—	4	14	14	18	21	81	—	152
1 000	—	15	37	261	423	482	877	172	2 028	4 295
Samtliga	18	90	205	831	811	756	1 251	253	2 028	6 243

då lånen beviljas. Det öfvervägande flertalet eller 68:8 % av de lånesökande begärde sålunda det högsta möjliga lånebeloppet om 1 000 kronor, men icke fullt en tredjedel eller 32:5 % av de sökande beviljades så stor lånesumma. Mindre än hälften av dem, som sökt lån om 1 000 kronor, beviljades sålunda detta belopp, under det att flertalet beviljades ett vanligen till 800 kronor nedsatt belopp och i många fall ännu lägre belopp. Med hänsyn till det för lånen avsedda syftet är det även anmärkningsvärt, att mer än 100 lån beviljats till så låga belopp som 200 till 400 kronor. Att döma av det betydligt lägre antalet ansökningar än beviljade lån inom ifrågavarande storleksklasser ha även en del av dessa smärre lån tillkommit genom nedsättning av begärda högre belopp. I några av de fall, då endast ett mindre lånebelopp begärts av låntagaren, synes det framgå av ansökningshandlingarna, att lånet varit avsett för något speciellt ändamål i samband med familjebildningen och bosättningen.

I tab. 5 lämnas en fördelning av antalet inom olika län redovisade låneansökningar efter de begärda respektive beviljade beloppens storlek. På grundval av denna fördelning ha mediantal för storleken av ansökta respektive beviljade lånebelopp i olika län uträknats. Av tabellen framgår, att medianen för det ansökta lånebeloppet utgör 1 000 kronor i samtliga län utom Kalmar län, där det utgör 938 kronor. Mediantalen för beviljade lånebelopp visar däremot betydande variationer för olika län, eller mellan lägst 616 kronor i Jämtlands län och högst

Tab. E. De redovisade bosättningslånen fördelning efter det sökta resp. beviljade lånebeloppets storlek.

L ä n	Antal redovisade bosättningslån	Därav antalet lån (i procent) inom olika län, beträffande vilka ett lånebelopp					
		sökts om kronor			beviljats till kronor		
		mindre än 500	500-799	800 och däröver	mindre än 500	500-799	800 och däröver
<i>Sökta lån.</i>							
Stockholms stad	1 241	1·1	9·8	89·1	3·7	37·2	59·1
Stockholms län	128	3·1	21·9	75·0	3·9	47·6	48·5
Uppsala län	97	3·1	23·7	73·2	3·1	38·1	58·8
Södermanlands län	196	2·5	19·4	78·1	3·5	34·2	62·3
Östergötlands län	289	3·1	21·8	75·1	11·4	53·7	34·9
Jönköpings län	277	1·5	15·5	83·0	2·2	25·3	72·5
Kronobergs län	99	1·0	28·3	70·7	3·0	38·4	58·6
Kalmar län	160	3·8	25·6	70·6	8·1	59·4	32·5
Gotlands län	36	8·3	30·6	61·1	11·1	36·1	52·8
Blekinge län	91	1·1	26·4	72·5	3·3	50·6	46·1
Kristianstads län	149	4·0	29·5	66·5	9·5	65·1	25·4
Malmöhus län	679	1·3	16·2	82·5	2·8	30·4	66·8
Hallands län	120	1·7	11·7	86·6	1·7	20·8	77·5
Göteborgs och Bohus län ..	564	0·9	7·4	91·7	2·6	31·7	65·7
Älvsborgs län	272	—	17·6	82·4	2·2	47·0	50·8
Skaraborgs län	181	—	21·0	79·0	2·8	27·6	69·6
Värmlands län	256	3·5	17·6	78·9	8·3	29·3	62·4
Örebro län	204	1·5	19·6	78·9	3·4	26·1	70·5
Västmanlands län	193	2·1	19·7	78·2	4·2	35·7	60·1
Kopparbergs län	188	4·3	28·7	67·0	6·9	36·2	56·9
Gävleborgs län	267	3·0	27·7	69·3	6·1	36·3	57·6
Västernorrlands län	223	5·8	28·3	65·9	12·5	53·4	34·1
Jämtlands län	104	8·7	31·7	59·6	12·5	69·2	18·3
Västerbottens län	88	4·6	22·7	72·7	11·4	53·4	35·2
Norrbottnens län	141	5·0	19·8	75·2	10·0	49·6	40·4
Hela riket	6 243	2·2	17·8	80·0	5·0	38·4	56·6

1 000 kronor i Hallands län. En bättre bild av i vilken utsträckning bosättningslån av olika storlek sökts respektive beviljats i de skilda länen erhålles emellertid vid ett närmare studium av själva fördelningen i tab. 5. För att åskådliggöra fördelningen i tabellen lämnas i tab. E några sammanfattande jämförelsetal.

Enligt tabellen ha lånebelopp om mindre än 500 kronor sökts och beviljats i förhållandevis större utsträckning inom Gotlands län samt mellersta och övre Norrland än inom andra delar av riket. Såväl sökta som beviljade lånebelopp om 500—800 kronor redovisas likaledes i jämförelsevis stor omfattning inom nämnda delar av landet men dessutom även på andra håll, såsom i Östergötlands, Kalmar, Blekinge och Kristianstads län, där lånebelopp av denna storlek sökts och beviljats för mellan en femtedel och en fjärdedel av samtliga låntagare. De högre lånebeloppen om 800 kronor och däröver ha den största frekvensen i Stockholms stad samt Jönköpings, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län och den minsta frekvensen i de norrländska länen.

En jämförelse av relationstalen i tab. E visar, att självfallet en viss överensstämmelse finnes mellan frekvensen av å ena sidan ansökta och å andra sidan beviljade lån i olika storleksklasser. Påfallande stora avvikelser kunna emellertid konstateras mellan fördelningarna av ansökta respektive beviljade lånebelopp, beroende på den olika utsträckning, i vilken begärda lånebelopp nedskurits vid ortsombudens och riksbankskontorens prövning av ansökningarna. Till belysning härav meddelas nedan procentuella antalet inom olika län beviljade lån om 1 000 kronor av antalet ansökningar om detta belopp:

Hallands län	89·7 %	Södermanlands län	43·8 %
Gotlands län	88·9 %	Stockholms stad	41·4 %
Uppsala län	75·9 %	Västmanlands län	38·6 %
Gävleborgs län	74·1 %	Västerbottens län	32·0 %
Örebro län	72·6 %	Blekinge län	27·6 %
Skaraborgs län	70·9 %	Östergötlands län	21·9 %
Värmlands län	70·7 %	Kalmar län	21·3 %
Kronobergs län	69·6 %	Jämtlands län	20·8 %
Jönköpings län	69·0 %	Västernorrlands län	20·3 %
Kopparbergs län	62·0 %	Norrbottnens län	17·3 %
Stockholms län	49·4 %	Kristianstads län	16·9 %
Göteborgs o. Bohus län	48·7 %		
Malmöhus län	44·0 %		
		Hela riket	47·2 %

Olikheten mellan låntagarklientelet i fråga om dess lånebehov och kreditvärdighet kunna knappast förklara de mycket starka skillnader, som enligt ovanstående jämförelsetal råda i olika områden med avseende på den utsträckning, vari högsta lånebelopp beviljas. Ifrågavarande skillnader kunna förmodas huvudsakligen sammanhänga med att vid bestämmandet av lånebeloppens storlek riksbankskontoren och ortsombuden i vissa län äro mindre restriktiva än i andra.

I vilken grad lånebeloppets storlek varierade bland låntagare, som voro bosatta å olika typer av orter, framgår av tab. 6. I stort sett synas högre lånebelopp utgå till låntagare i städer och industriorter än till låntagare på den egentliga landsbygden. Medianbeloppet för lån, som beviljats låntagare i stadssamhällen, utgjorde sålunda 866 kronor gentemot för låntagare på landsbygden 725 kronor; högsta medianbeloppet framkommer för Göteborgs stad med förorter, 940 kronor, och det lägsta för de utpräglade jordbrukskommunerna (A-kommuner), 646 kronor. Lån till ett belopp av 1 000 kronor redovisades för 37·7 % bland låntagare i stadssamhällen men endast 21·6 % bland låntagare på landsbygden.

Fördelningen av de beviljade lånebeloppens storlek bland olika huvudgrupper av yrken redovisas i efterföljande tab. F.

Tab. F. De redovisade bosättningslånen, fördelade efter lånebeloppets storlek bland låntagare av olika yrkeskategorier.

	Antal beviljade lån	Därav (i procent) till ett belopp av kronor								
		mindre än 300	300—399	400—499	500—599	600—699	700—799	800—899	900—999	1 000
Företagare och fria yrken	158	—	1·3	2·5	13·3	15·2	6·3	17·1	3·8	40·5
Tjänstemän och anställda	876	0·1	0·8	2·5	7·4	8·5	9·7	18·0	6·2	46·8
Lant- och skogsarbetare	551	1·6	5·8	8·9	29·9	20·5	11·3	12·2	1·3	8·5
Industriarbetare	4 646	0·2	1·0	2·8	12·4	12·9	12·0	21·4	4·0	32·4
Samtliga	6 231	0·3	1·4	3·3	13·3	13·0	12·1	20·0	4·1	32·5

Medianen för beviljade lånebelopp utgjorde inom gruppen företagare och fria yrken 866 kronor, inom gruppen tjänstemän och anställda 947 kronor, bland lant- och skogsarbetare 618 kronor och bland industriarbetare 836 kronor. Högsta lånebeloppet om 1 000 kronor hade beviljats för bortåt hälften av de låntagare, som tillhörde grupperna företagare och fria yrken samt tjänstemän och anställda, och för omkring en tredjedel av arbetarna men för mindre än en tiondel av lant- och skogsarbetarna.

Bosättningslånenas betydelse för familjebildningen och för de låntagande familjernas ekonomi. Av ansökningshandlingarna om bosättningslån framgå ofta, såsom nämnts i det föregående, att lånen söktes för att möjliggöra giftermål och bosättning på grund av kvinnans väntade nedkomst. Ehuru närmare upplysningar saknas om vilken betydelse bosättningslåneverksamheten haft som hjälpform för möjliggörande eller underlättande av familjebildning i sådana fall, torde det kunna antagas, att bosättningslånen ofta fått en dylik funktion och även fyllt ett behov i detta avseende.

En annan fråga av stort intresse i förevarande sammanhang är, om de äktenskap, där bosättningen skett med hjälp av de statliga bosättningslånen, därigenom kunnat komma till stånd tidigare än vad, som annars skulle varit fallet. Icke heller i detta avseende synes emellertid något med bestämdhet kunna utsägas om lånenas verkningar, men en viss belysning därav kan erhållas vid en jämförelse av männens och kvinnornas giftermålsålder inom å ena sidan bosättningslåneklientelet och å andra sidan samtliga äktenskap, som ingåtts under ifrågasvarande eller närliggande år.

En procentuell fördelning av det redovisade bosättningslåneklientelet efter bådadera kontrahenternas ålder vid giftermålet ter sig på sätt, som framgår av tab. G.

Tab. G. Antal redovisade äktenskap, fördelade efter mannens och hustruns ålder.

Männens ålder	Kvinnornas åldersår						Samtliga män
	—20	20—25	25—30	30—35	35—40	40 och däröver	
—20 år	0·2	0·1	.	—	—	—	0·3
20—25 »	4·0	12·8	4·9	0·4	0·1	—	22·2
25—30 »	4·2	23·3	18·8	3·4	0·4	.	50·1
30—35 »	0·9	5·1	9·1	4·3	0·7	0·1	20·2
35—40 »	0·1	1·0	2·1	1·8	0·5	0·1	5·6
40 år och däröver	0·1	0·4	0·6	0·3	0·2	1·6
Samtliga kvinnor	9·4	42·4	35·3	10·5	2·0	0·4	100·0

En motsvarande fördelning bland samtliga giftermål i riket under åren 1936—1938 ger följande jämförelsetal (tab. H).

Tab. H. Mannens och hustruns åldersfördelning bland samtliga äktenskap.

Männens ålder	Kvinnornas åldersår						Samtliga män
	—20	20—25	25—30	30—35	35—40	40 och däröver	
—20 år	0·1	0·1	.	.	—	—	0·2
20—25 »	3·8	13·5	3·9	0·5	.	.	21·7
25—30 »	2·9	19·6	15·9	3·2	0·4	.	42·0
30—35 »	0·6	6·0	9·5	4·9	1·0	0·2	22·2
35—40 »	0·1	1·2	2·7	2·8	1·4	0·4	8·6
40 år och därutöver	0·3	0·8	1·3	1·4	1·5	5·3
Samtliga kvinnor	7·5	40·7	32·8	12·7	4·2	2·1	100·0

Vid en jämförelse av tabellerna G och H framgår det, att bosättningslåneklientelet uppvisade förhållandevis flera äktenskap i åldrarna under 30 år med avseende på männen och under 25 år med avseende på kvinnorna än vad genomsnittssiffrorna för hela befolkningen inneburo. Ett mera direkt uttryck för bosättningslånen betydelse vid familjebildningen inom olika åldersgrupper erhålles emellertid i tab. I, där inom varje åldersgrupp antalet låntagare satts i direkt relation till antalet giftermål inom hela befolkningen i genomsnitt per år under tiden 1936—1938.

Tab. I. Giftermålsålder inom bosättningslåneklientelet i relation till giftermålsåldern inom hela befolkningen.

Männens ålder	Kvinnornas åldersår						Samtliga män
	—20	20—25	25—30	30—35	35—40	40 och däröver	
—20 år	20·4	9·6	33·3	.	—	—	16·8
20—25 »	12·7	11·4	15·4	11·1	12·0	.	12·3
25—30 »	17·7	14·3	14·2	13·1	13·1	6·3	14·4
30—35 »	19·7	10·3	11·5	10·5	8·2	5·1	11·0
35—40 »	6·7	9·8	9·7	7·6	4·6	3·8	7·9
40 år och däröver	6·7	3·8	6·1	5·4	2·9	1·6	3·7
Samtliga kvinnor	15·2	12·5	13·0	10·0	5·8	2·4	12·1

Jämförelsetalen ovan i tab. I visa, att bosättningslånen hade den största spridningen i fråga om äktenskap, vid vars ingående båda makarna voro under 20 år (om man bortser från de relativt fåtaliga giftermålen mellan män under 20 år och kvinnor i åldern 25—30 år). Lånen förekommo emellertid även i relativt stor omfattning bland makar, där giftermålsåldern var beträffande mannen 25—35 år och beträffande kvinnan under 20 år. Giftermålen inom ifrågavarande grupper, där båda eller endera av makarna voro under myndighetsåldern, kunna förmodas i särskilt stor utsträckning ha föranletts av kvinnans väntade nedkomst. I vad mån sådana giftermål möjliggjorts genom bosättningslånen och annars icke skulle kommit till stånd, kan man dock, såsom förut nämnts, icke erhålla upplysning om på grundval av förevarande material.

Beträffande giftermålsåldern inom bosättningslåneklientelet är ytterligare att framhålla, att enligt de meddelade jämförelsetalen var andelen låntagare bland giftermålen i åldern 20—25 år något lägre än den bland giftermål i åldern 25—30 år. Orsaken till detta förhållande är svår att angiva. Det måste emellertid under-

strykas, att det här använda jämförelsematerialet från befolkningsstatistiken delvis avser en tidigare tidsperiod än själva undersökningsmaterialet samt att de båda materialen förete en starkt avvikande sammansättning med avseende på fördelningen på olika områden, ortstyper, yrken m. m. Ett närmare bedömande av giftermålsåldern inom bostättningslåneklientelet är under dylika omständigheter överhuvudtaget icke möjligt.

Till belysning av bostättningslånenas betydelse för de nybildade familjernas ekonomi ha verkställts vissa sammanställningar rörande kvinnornas förvärvsarbete samt makarnas gemensamma inkomst före och efter giftermålet.

Uppgifter om kvinnornas arbets- och försörjningsförhållanden erhöles beträffande 4 033 äktenskap, således icke mer än två tredjedelar av samtliga redovisade. Resultatet av den sammanställning, som utförts på grundval av ifrågasvarande uppgifter och som redovisas i tab. 7, kan sammanfattas på sätt, som visas i tab. J.

Tab. J. Hustruns förvärvsarbete före och efter giftermålet.

Ortstyper	Antalet redovisade äktenskap	Därav antal äktenskap (i procent), där hustrun		
		ej haft förvärvsarbete tidigare	haft förvärvsarbete men ämnar sluta detta	behåller förvärvsarbete
Stockholm med förorter.....	892	10·3	18·2	71·5
Göteborg " ".....	353	8·5	28·3	63·2
Malmö " ".....	305	11·2	29·8	59·0
Städer med 30 000—100 000 invånare.....	449	18·0	32·5	49·5
Övriga städer och köpingar.....	822	30·8	39·2	30·0
<i>Samtliga stadssamhällen</i>	2 821	17·4	29·1	53·5
<i>Landsbygden</i>	1 151	46·5	38·3	15·2
<i>Utan uppgift om bostadsort</i>	61	44·3	37·7	18·0
Hela riket	4 033	26·1	31·9	42·0

De 1 052 äktenskap, där kvinnan tidigare ej haft förvärvsarbete utan i allmänhet försörjts av föräldrarna, samt de 1 285 äktenskap, där hustrun haft förvärvsarbete tidigare men slutat eller ämnar sluta detta efter giftermålet, utgöra tillsammans betydligt mer än hälften av samtliga.

För båda dessa fall gäller, att efter giftermålet familjens försörjning huvudsakligen måste grundas på enbart mannens inkomst och att giftermålet därför i allmänhet måste innebära en sänkning av parternas gemensamma ekonomiska standard. För att illustrera betydelsen härav framlägges i tab. 8 en sammanställning av dels mannens och kvinnans sammanlagda inkomst, dels hustruns inkomst före giftermålet i äktenskap, där hustrun efter giftermålet slutat eller hade för avsikt att sluta sitt tidigare arbete. Bland 482 lånesökande, som hade enbart kontant inkomst, var före giftermålet medianinkomsten för båda kontrahenterna tillsammans 4 092 kronor och mediantalet för inkomstminskningen efter giftermålet till följd av att hustrun slutade sitt arbete 1 321 kronor. Bland 768 lånesökande, där hustruns inkomst delvis utgick in natura i form av fri bostad och/eller fri kost utgjorde den sammanlagda kontanta medianinkomsten före giftermålet 3 003 kronor och den kontanta inkomstminskningen 599 kronor. Beträffande sistnämnda kategori bör anmärkas, att hustrun före giftermålet i allmänhet haft anställning som hembiträde, varför större delen av hennes inkomst utgjordes av naturaförmåner.

Den redovisade inkomsten torde i flertalet fall avse låntagarens faktiska ekonomiska förhållanden vid det tillfälle, då ansökan om bostättningslån ingavs. I sammanställningarna rörande låntagarnas inkomstförhållanden före och efter äktenskapets ingående synes därför vanligen icke inbegripas förbättringar i mannens lönestandard, som kunde påräknas vid tiden för giftermålet och som ofta torde möjliggöra, att familjebildningen kommer till stånd. Det får också ihågkommas, att hustrun, ehuru hon till följd av giftermålet tvingas lämna sin förutvarande anställning, kan såsom gift ofta ha möjlighet att bidra till familjens uppehälle genom bisysselsättningar av olika slag, såsom städning och annan hushållshjälp, portvaktssyssla, tillfällighetsarbeten i jordbruk o. s. v. Dylka förvärvsmöjligheter ha låntagarna vanligtvis icke kunnat ange i sina uppgifter vid låneansökningarna. De siffror, som här lämnats till belysning av makarnas inkomstförhållanden före och efter giftermålet, kunna sålunda i och för sig icke tagas såsom något mått på äktenskapsbildningens inverkan på vederbörandes ekonomiska standard. Därtill kommer, att inkomstminskningen genom upphörandet av hustruns förvärvsarbete självfallet icke utgör något mått på förändringar i levnadsstandarden, då hushållsbildningen ofta torde innebära ett förbilligande av levnadsomkostnaderna för endera eller båda kontrahenterna. Även om de här meddelade uppgifterna sålunda icke utgöra några exakta uttryck för låntagarnas inkomstförhållanden före och efter giftermålet, torde de likväl vara ägnade att ge en allmän uppfattning om de ekonomiska svårigheter, som ofta familjebildningen i många fall är förknippad med.

Låntagarnas bostadsförhållanden vid bosättningen. Såsom förut nämnts innehålla ansökningarna om bostättningslån även uppgifter om låntagarnas hyres- och bostadsförhållanden. Resultaten av de bearbetningar av materialet, som verkställt på grundval av ifrågavarande uppgifter, redovisas i tab. 9 och 10. Av de 6 243 ansökningshandlingar, som undersökningen omfattar, hade 5 502 användbara uppgifter om såväl hyresförhållanden som bostadens storlek; i 141 ansökningshandlingar lämnades endast uppgift om hyra och i 402 endast om bostadens storlek.

Det övervägande flertalet låntagare voro (eller skulle bliva) innehavare av hyreslägenhet; 338 redovisade emellertid fri bostad och 71 hade eget hus.

Låntagarnas hyreskostnader efter bosättningen varierade starkt på olika orter, såsom framgår av nedanstående uppställning:

Stockholm med förorter	Göteborg med förorter	Malmö med förorter	Städer med 30 000— 100 000 invånare	Övriga stadssamhällen	Landsbygden
Årshyra kr. (mediantal) .. 1 027	683	603	608	457	276

Det avsevärt högre hyresläget för Stockholm med förorter än för övriga orter kan förmodas sammanhänga med att de redovisade lägenheterna i Stockholm i allmänhet voro av modernare typ än på andra håll. Med avseende på bostadens storlek framgår det av tab. 10, att lägenheter om enbart rum eller kök redovisades i 62 fall; lägenheter om ett rum och kök eller kokvrå utgjorde 71.9 % och sådana om två rum och kök 22.8 % av samtliga, under det att lägenheter om tre eller flera rum förekommo i 119 fall. Då genomsnittshyran för lägenheter om ett rum och kök eller kokvrå var högre än för lägenheter om två rum och kök, synas lägenheter av sistnämnda storlek i allmänhet varit av omodern typ och förekommit i förhållandevis större utsträckning i landsorten än i Stockholm.

Andra förhållanden. De uttalanden, som lämnats i låneansökningarna angående besparingar, skulder m. m., ha såsom förut nämnts, icke gjorts till föremål för statistisk bearbetning. Vid en genomgång av materialet av dessa synpunkter, har emellertid kunnat iakttagas, att kontanta besparingar i allmänhet icke förefunnits i nämnvärd utsträckning. Såsom skäl härför ha anförts försörjningsplikt mot föräldrar eller utomäktenskapliga barn, låg lön under lärotid, arbetslöshet och ojämna sysselsättningsförhållanden. Å andra sidan redovisades i allmänhet icke heller skulder. Värde av tillgångar i form av inventarier, kläder m. m. var oftast svårt att erhålla någon uppfattning om, liksom å andra sidan avbetalningsskulder o. d., i den mån sådana funnos, förmodligen oftast icke uppgivits. Beträffande förefintligheten av utrustning för bosättningen var det i allmänhet linne o. d., som nämndes. Köksutrustning, husgeråd, sängkläder syntes i många fall kunnat påräknas såsom hjälp till bosättningen från föräldrar och anförvanter. Den nyanskaffning, som bosättningslånet i huvudsak skulle användas till, gällde större möbler, matbord, buffé, ottoman, stolar o. s. v. I några fall nämndes därjämte inköp av symaskin och i något fall korkmatta.

Tab. 1. Antal redovisade bosättningslån inom olika län och ortsgupper.

Län och ortstyper	Antal lån, vilka sökts under år					
	1938 ¹	1939	1940	1941 ²	1938—1941	
					Absoluta- tal	Procent- tal
Stockholm med förorter ³	257	286	361	337	1 241	19·9
Stockholms ⁴	37	30	36	25	128	2·0
Uppsala	22	31	26	18	97	1·5
Södermanlands ⁴	46	56	50	44	196	3·1
Östergötlands	77	73	71	68	289	4·6
Jönköpings	65	74	72	66	277	4·4
Kronobergs	27	27	23	22	99	1·6
Kalmar	54	43	34	29	160	2·6
Gotlands	9	8	11	8	36	0·6
Blekinge	25	25	18	23	91	1·4
Kristianstads	41	45	32	31	149	2·4
Malmöhus	186	177	187	129	679	10·9
Hallands	28	27	34	31	120	1·9
Göteborgs och Bohus	161	143	147	113	564	9·0
Älvsborgs	70	80	66	56	272	4·4
Skaraborgs	47	49	42	43	181	2·9
Värmlands	69	67	69	51	256	4·1
Örebro	54	55	57	38	204	3·3
Västmanlands	43	55	51	44	193	3·1
Kopparbergs	53	48	45	42	188	3·0
Gävleborgs	77	70	71	49	267	4·3
Västernorrlands	70	72	47	34	223	3·6
Jämtlands	30	32	25	17	104	1·7
Västerbottens	32	20	22	14	88	1·4
Norrbottnens	47	41	30	23	141	2·3
Hela riket	1 627	1 634	1 627	1 355	6 243	100·0
Stadsamhällen	946	1 068	1 158	963	4 135	66·2
Stockholm med förorter ³	257	286	361	337	1 241	19·9
Göteborg " "	144	118	125	96	483	7·7
Malmö " "	99	101	117	76	393	6·3
Städer med 30 000—100 000 invånare ..	140	197	177	152	666	10·7
Övriga städer samt köpingar	306	366	378	302	1 352	21·6
Landsbygden	655	543	459	374	2 031	32·6
A-kommuner ⁵	129	95	79	51	354	5·7
B- "	205	178	132	113	628	10·1
C- "	253	205	176	154	788	12·6
D- "	68	65	72	56	261	4·2
Utan uppgift om bostadsort	26	23	10	18	77	1·2

¹ Jfr sid. 47 not 1. — ² Jan.—sept. 1941.

³ Såsom förorter till Stockholm ha räknats: Djursholm, Lidingö, Sundbyberg, Stocksund, Saltsjöbaden, Solna, Danderyd, Täby, Sollentuna, Järfälla, Spånga, Nacka, Huddinge, Salem, Botkyrka, Bo, Gustavsberg, Östra Ryd, Lovö, Tyresö; till Göteborg: Mölndal, Partille, V. Frölunda, Torshälla, Björlanda, Tuve, Säve, Backa, Råda, Landvetter, Askim, Källered; samt till Malmö: Bunkeflo, Lomma, Arlövv.

⁴ Exkl. förorter till Stockholm.

⁵ Som A-kommuner betecknas i anslutning till 1930 års folkräkning kommuner med minst 75 % av befolkningen tillhörande jordbruk med binärningar; i B-kommunerna tillhörde 50—75 % av befolkningen jordbruk med binärningar; i C-kommunerna tillhörde mindre än 50 % av befolkningen jordbruk med binärningar, och mindre än $\frac{2}{3}$ av befolkningen bodde i tätorter; i D-kommunerna bodde minst $\frac{2}{3}$ av befolkningen i tätorter.

Tab. 2. Äktenskapens fördelning med hänsyn till mannens yrke.

L ä n	Antal redovisade äktenskap	Därav antal äktenskap, där mannen var								ej upp-givit sitt yrke
		före-tagare	utöfvare av fria yrken	anställd			arbetare inom			
				i en-skild tjänst	i offentlig förvaltning och undervisnings-väsen	vid polis- och för-svars-väsen	jord-bruk	skogs-bruk	indu-stri m. m.	
Stockholms stad ¹	1 241	18	18	227	23	70	24	—	858	3
Stockholms ²	128	2	—	10	3	8	21	3	80	1
Uppsala	97	3	—	12	—	1	10	3	68	—
Södermanlands ²	196	—	—	12	1	2	32	3	145	1
Östergötlands	289	4	—	21	2	3	47	4	208	—
Jönköpings	277	6	2	16	—	7	13	2	231	—
Kronobergs	99	2	—	10	1	2	6	1	77	—
Kalmar	160	3	1	6	1	2	23	6	118	—
Gotlands	36	—	—	4	—	4	3	—	25	—
Blekinge	91	1	—	7	1	13	8	—	61	—
Kristianstads	149	3	—	9	—	3	31	—	103	—
Malmöhus	679	7	11	44	2	15	58	1	541	—
Hallands	120	5	—	5	—	2	9	1	96	2
Göteborgs och Bohus	564	12	1	71	7	23	2	—	448	—
Älvsborgs	272	5	1	15	1	4	6	4	236	—
Skaraborgs	181	2	—	13	—	10	22	1	132	1
Värmlands	256	8	2	28	—	3	19	15	181	—
Örebro	204	3	1	18	—	3	17	2	160	—
Västmanlands	193	1	—	18	—	2	13	3	156	—
Kopparbergs	188	5	2	14	1	4	4	10	148	—
Gävleborgs	267	5	2	24	1	3	6	31	194	1
Västernorrlands	223	8	1	22	1	7	10	20	154	—
Jämtlands	104	1	—	9	3	4	2	18	66	1
Västerbottens	88	6	—	4	—	1	6	4	67	—
Norrbottens	141	4	2	5	2	6	7	20	93	2
Hela riket	6 243	114	44	624	50	202	399	152	4 646	12
Därav år 1938 ..	1 627	43	5	122	14	35	146	57	1 195	10
» » 1939 ..	1 634	29	10	145	12	45	109	47	1 236	1
» » 1940 ..	1 627	29	18	186	14	60	82	24	1 213	1
» » 1941 ..	1 355	13	11	171	10	62	62	24	1 002	—

¹ Se tab. 1 not 3. — ² Se tab. 1 not 4.

Tab. 3. Männens och kvinnornas yrkestillhörighet inom av undersökningen berörda äktenskap.

Männens yrke	Antal äkten- skap	Därav antal äktenskap, där hustrun vid äktenskapets ingående							
		ej hade förvärs- arbete eller där uppgift om för- värs- arbete saknas	hade förvärsarbete av nedanstående slag						
			före- tagare	ut- övare av fria yrken	an- ställda i enskild och offentlig tjänst	arbetare inom			syssel- satta i hus- ligt arbete
jord- bruk och skogs- bruk	in- dustri m. m.	andra arbets- om- råden							
Företagare	114	43	1	—	19	—	22	13	16
Utövare av fria yrken ..	44	8	—	3	21	—	3	3	6
Anställda i:									
enskilda företag	624	103	3	5	223	—	132	88	70
offentlig förvaltning och undervisningsväsen ..	50	9	1	1	16	—	13	4	6
polis- och försvars- väsendet	202	56	—	1	47	—	41	31	26
Samtliga anställda	876	168	4	7	286	—	186	123	102
Arbetare inom:									
jordbruk och skogsbruk	551	241	2	—	12	9	41	33	213
industri- och byggnads- verksamhet	4 646	1 217	12	13	556	8	1 430	582	828
Samtliga arbetare	5 197	1 458	14	13	568	17	1 471	615	1 041
Utan uppgift om yrke ..	12	9	—	—	—	—	—	1	2
Samtliga yrken	6 243	1 686	19	23	894	17	1 682	755	1 167

Tab. 4. Antal redovisade låntagare, fördelade efter storleken av kontrahenternas gemensamma inkomst efter giftermålet.

Län och ortstyper	Antal redovisade låntagare med enbart kontant inkomst	Därav med en inkomst av kronor					Medianinkomst, kr.	Antal redovisade låntagare med kontant inkomst och därjämte naturaförmåner	Därav med en sammanlagd inkomst av kronor					Medianinkomst, kr.
		— 1 999	2 000—2 999	3 000—3 999	4 000—4 999	5 000 o. däröfver			— 1 999	2 000—2 999	3 000—3 999	4 000—4 999	5 000 o. däröfver	
Stockholms stad ¹	945	8	98	218	238	383	4 627	193	17	32	45	53	46	4 035
Stockholms ²	78	10	30	18	11	9	2 972	33	23	3	3	3	1	1 575
Uppsala	70	18	22	14	11	5	2 700	19	10	4	3	2	—	1 625
Södermanlands ²	151	26	66	45	13	1	2 744	39	32	1	6	—	—	950
Östergötlands	222	39	78	74	26	5	2 917	50	40	4	5	1	—	1 075
Jönköpings	224	38	104	52	22	8	2 663	33	16	7	9	—	1	2 063
Kronobergs	75	32	30	7	6	—	2 153	19	13	2	1	2	1	1 125
Kalmar	111	46	42	18	4	1	2 266	34	25	3	5	1	—	1 150
Gotlands	24	7	11	4	2	—	2 500	7	2	2	3	—	—	2 688
Blekinge	68	12	27	20	6	3	2 727	20	11	7	1	1	—	1 917
Kristianstads	104	37	52	13	2	—	2 170	40	27	9	4	—	—	1 500
Malmöhus	543	39	151	220	123	10	3 229	111	23	33	42	11	2	2 984
Hallands	88	13	47	19	6	3	2 625	15	11	—	3	1	—	1 531
Göteborgs och Bohus	459	27	99	155	109	69	3 611	56	1	15	21	17	2	3 625
Älvsborgs	234	21	83	67	49	14	3 108	20	8	5	6	1	—	2 500
Skaraborgs	131	27	68	26	9	1	2 534	34	28	3	3	—	—	1 111
Värmlands	195	48	91	39	9	8	2 525	35	18	5	11	1	—	1 875
Örebro	167	20	70	51	13	13	2 898	22	13	7	2	—	—	1 667
Västmanlands	155	14	74	53	9	5	2 886	31	18	7	3	2	1	1 896
Kopparbergs	163	32	77	41	10	3	2 621	15	7	7	—	—	1	2 031
Gävleborgs	220	52	116	40	11	1	2 500	31	14	12	4	—	1	2 125
Västernorrlands . . .	163	63	60	31	5	4	2 185	46	28	13	2	1	2	1 792
Jämtlands	74	25	30	12	4	3	2 321	18	10	3	5	—	—	1 875
Västerbottens	67	32	24	10	1	—	2 038	14	10	4	—	—	—	1 688
Norrbottnens	106	45	30	19	10	2	2 167	29	20	7	2	—	—	1 554
Hela riket	4 837	731	1 580	1 266	709	551	3 051	964	425	195	189	97	58	2 238
Stockholm med förorter	945	8	98	218	238	383	4 627	193	17	32	45	53	46	4 035
Göteborg med förorter	390	11	74	135	101	69	3 769	50	—	14	18	16	2	3 639
Malmö med förorter	332	8	68	155	93	8	3 535	51	1	14	24	10	2	3 516
Städer med 30 000—100 000 inv. . . .	572	25	196	217	99	35	3 187	64	11	19	25	6	3	3 056
Övriga städer samt köpingar	1 104	127	502	319	115	41	2 820	142	45	38	47	10	2	2 635
Samtliga stads-samhällen	3 343	179	938	1 044	646	536	3 435	500	74	117	159	95	55	3 325
Landsbygden	1 434	548	618	197	58	13	2 204	453	342	77	30	2	2	1 268
Utan uppgift om bostadsort	60	4	24	25	5	2	3 029	11	9	1	—	—	1	1 042

¹ Se tab. 1 not 3. — ² Se tab. 1 not 4.

Tab. 5. Sökta och beviljade lån, fördelade efter län samt efter lånebeloppens storlek.

L ä n	Antal sökta resp. beviljade bosättningslån	Därav om ett lånebelopp av kronor									Medianbelopp, kronor
		mindre än 300	300—399	400—499	500—599	600—699	700—799	800—899	900—999	1 000	
<i>a) Sökta lån.</i>											
Stockholms stad ¹ ..	1 241	1	5	7	52	32	38	79	22	1 005	1 000
Stockholms ²	128	—	2	2	12	8	8	15	4	77	1 000
Uppsala	97	—	1	2	9	8	6	10	3	58	1 000
Södermanlands ²	196	1	2	2	13	13	12	31	10	112	1 000
Östergötlands	289	1	5	3	32	17	14	34	5	178	1 000
Jönköpings	277	—	1	3	21	11	11	25	8	197	1 000
Kronobergs	99	—	—	1	13	8	7	11	3	56	1 000
Kalmar	160	1	1	4	15	14	12	30	8	75	938
Gotlands	36	—	1	2	2	4	5	3	1	18	1 000
Blekinge	91	—	1	—	11	6	7	7	1	58	1 000
Kristianstads	149	1	1	4	20	14	10	16	6	77	1 000
Malmöhus	679	1	2	6	50	30	30	55	9	496	1 000
Hallands	120	—	—	2	7	2	5	14	3	87	1 000
Göteborgs och Bohus	564	1	2	2	17	15	10	34	7	476	1 000
Älvsborgs	272	—	—	—	18	12	18	19	7	198	1 000
Skaraborgs	181	—	—	—	16	12	10	19	7	117	1 000
Värmlands	256	2	2	5	16	13	16	21	7	174	1 000
Örebro	204	—	1	2	19	9	12	19	7	135	1 000
Västmanlands	193	—	3	1	18	12	8	16	3	132	1 000
Kopparbergs	188	1	3	4	22	18	14	18	8	100	1 000
Gävleborgs	267	1	5	2	37	21	16	17	6	162	1 000
Västernorrlands	223	2	7	4	27	26	10	19	5	123	1 000
Jämtlands	104	—	4	5	15	9	9	6	3	53	1 000
Västerbottens	88	—	2	2	8	6	6	12	2	50	1 000
Norrbottnens	141	2	3	2	11	10	7	18	7	81	1 000
Hela riket	6 243	15	54	67	481	330	301	548	152	4 295	1 000
<i>b) Beviljade lån.</i>											
Stockholms stad ¹ ..	1 241	1	11	34	109	167	185	241	77	416	847
Stockholms ²	128	—	2	3	18	28	15	22	2	38	787
Uppsala	97	—	1	2	16	13	8	9	4	44	894
Södermanlands ²	196	1	2	4	20	17	30	67	6	49	836
Östergötlands	289	2	16	15	75	63	17	57	5	39	658
Jönköpings	277	—	1	5	28	21	21	50	15	136	983
Kronobergs	99	—	—	3	21	12	5	17	2	39	850
Kalmar	160	1	4	8	37	31	27	33	3	16	697
Gotlands	36	—	1	3	2	5	6	2	1	16	850
Blekinge	91	—	2	1	19	15	12	23	3	16	771
Kristianstads	149	1	2	11	44	26	27	23	2	13	663
Malmöhus	679	2	1	16	69	57	80	214	22	218	854
Hallands	120	—	—	2	11	4	10	11	4	78	1 000
Göteborgs och Bohus	564	1	2	11	32	60	87	104	35	232	886
Älvsborgs	272	—	2	4	36	49	43	53	10	75	804
Skaraborgs	181	—	—	5	17	15	18	35	8	83	906
Värmlands	256	3	4	14	28	26	21	29	8	123	938
Örebro	204	—	2	5	20	15	18	33	13	98	969
Västmanlands	193	—	3	5	20	27	22	62	3	51	831
Kopparbergs	188	1	4	8	29	30	9	31	14	62	842
Gävleborgs	267	1	5	10	50	23	24	23	11	120	889
Västernorrlands	223	2	11	15	44	48	27	50	1	25	682
Jämtlands	104	—	4	9	35	25	12	7	1	11	616
Västerbottens	88	—	5	5	25	14	8	14	1	16	664
Norrbottnens	141	2	5	7	26	20	24	41	2	14	744
Hela riket	6 243	18	90	205	831	811	756	1 251	253	2 028	833

¹ Se tab. 1 not 3. — ² Se tab. 1 not 4.

Tab. 6. Beviljade lån, fördelade efter olika typer av orter samt efter lånebeloppets storlek.

Ortstyper	Antal redovisade lån	Därav till ett belopp av kronor									Medianbelopp, kr.
		mindre än 300	300-399	400-499	500-599	600-699	700-799	800-899	900-999	1 000	
Samtliga stadssamhällen ..	4 135	5	37	100	392	447	502	885	207	1 560	866
Därav inom:											
Stockholm med förorter	1 241	1	11	34	109	167	185	241	77	416	847
Göteborg " "	483	—	2	9	27	44	68	78	34	221	940
Malmö " "	393	—	1	4	30	23	41	128	17	149	876
Städer med 30 000— 100 000 invånare.....	666	2	13	13	80	72	58	142	27	259	867
Övriga städer samt kö- pingar	1 352	2	10	40	146	141	150	296	52	515	863
Landsbygden	2 031	13	53	103	429	357	244	350	44	438	725
Därav inom: A-kommuner	354	4	15	27	98	72	37	48	3	50	646
B- " "	628	5	24	31	154	117	92	94	10	101	685
C- " "	788	3	10	34	145	117	91	152	20	216	793
D- " "	261	1	4	11	32	51	24	56	11	71	813
Utan angiven ort	77	—	—	2	10	7	10	16	2	30	859
Samtliga orter	6 243	18	90	205	831	811	756	1 251	253	2 028	833

Tab. 7. Kvinnornas förvärvsarbete före och efter giftermålet.

Län och ortstyper	Antalet redovisade äktenskap	Därav äktenskap, där hustrun		
		ej haft förvärvsarbete tidigare	haft förvärvsarbete tidigare men ämnar sluta	behåller förvärvsarbete
Stockholms stad ¹	892	92	162	638
Stockholms ²	85	28	29	28
Uppsala	69	20	25	24
Södermanlands ²	123	52	47	24
Östergötlands.....	193	50	74	69
Jönköpings	146	43	65	38
Kronobergs.....	64	23	25	16
Kalmar.....	106	46	45	15
Gotlands	19	6	5	8
Blekinge	64	25	20	19
Kristianstads	86	25	34	27
Malmöhus	485	64	169	252
Hallands	78	19	41	18
Göteborgs och Bohus	405	46	115	244
Älvsborgs	182	34	49	99
Skaraborgs	100	57	28	15
Värmlands	156	62	58	36
Örebro	80	36	22	22
Västmanlands.....	133	49	61	23
Kopparbergs	100	58	31	11
Gävleborgs	162	77	58	27
Västernorrlands.....	132	64	44	24
Jämtlands	52	16	27	9
Västerbottens.....	53	25	23	5
Norrbottens	68	35	28	5
Hela riket	4 033	1 052	1 285	1 696
Därav inom:				
Stockholm med förorter.....	892	92	162	638
Göteborg " "	353	30	100	223
Malmö " "	305	34	91	180
Städer med 30 000—100 000 invånare....	449	81	146	222
Övriga städer samt köpingar	822	253	322	247
Samtliga stadssamhällen	2 821	490	821	1 510
Landsbygden	1 151	535	441	175
Utan uppgift om bostadsort.....	61	27	23	11

¹ Se tab. 1 not 3. — ² Se tab. 1 not 4.

Tab. 8. Låntagarnas fördelning med avseende på hustruns förvärvsarbete före och efter äktenskapets ingående.

	Antal redo- visade låne- sökande	Därav med en inkomst före giftermålet om sammanlagt för båda parterna, kronor																			
		5 000 och däröver																			
		— 999	1 000—1 499	1 500—1 999	2 000—2 499	2 500—2 999	3 000—3 499	3 500—3 999	4 000—4 499	4 500—4 999	5 000 och däröver										
Äktenskap, där hustrun genom att sluta sitt förvärvsarbete förlorar:																					
a) enbart kontant inkomst om kronor																					
— 499	25	—	—	4	5	8	3	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
500— 749	59	—	—	4	13	15	12	10	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
750— 999	67	—	—	6	5	9	15	15	12	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 000—1 499	140	—	—	—	4	7	29	33	42	13	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 500 och däröver	191	—	—	1	1	3	7	13	33	48	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tillhoppa	482	—	—	15	28	42	66	73	93	64	101	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
b) fri bostad och/eller kost samt dessutom en kontant inkomst om kronor																					
— 499	263	16	38	40	50	50	43	18	6	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
500— 749	305	2	18	21	43	65	65	54	21	12	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
750— 999	125	—	2	4	11	16	29	28	23	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 000—1 499	56	—	—	1	1	5	7	7	21	6	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 500 och däröver	19	—	—	—	—	—	1	2	7	2	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tillhoppa	768	18	58	66	105	136	145	109	78	27	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Tab. 9. Fördelning av antalet låntagare efter inkomst och hyra.

Gemensam inkomst efter äktenskapets ingående, kronor	Antal redo- visade lån- tagare	Därav antal låntagare											utan uppgift om hyran						
		med en årshyra av kronor																	
		—199	200—299	300—399	400—499	500—599	600—699	700—799	800—899	900—999	1 000—1 099	1 100—1 199		1 200—1 299	1 300 och däröver	hus med eget			
— 999	62	35	6	4	3	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11
1 000—1 499	225	90	45	33	19	6	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	21
1 500—1 999	444	118	113	92	42	11	15	6	3	3	2	—	2	—	—	—	—	12	25
2 000—2 499	742	94	127	202	119	45	51	21	11	7	7	1	1	—	—	—	—	9	47
2 500—2 999	838	62	86	191	168	74	79	60	25	13	11	2	—	—	—	—	2	6	59
3 000—3 499	778	14	34	123	128	84	124	74	41	42	35	8	8	5	3	—	—	3	55
3 500—3 999	488	12	15	45	67	37	87	75	33	40	17	10	7	4	2	—	—	2	37
4 000—4 499	406	2	8	26	52	30	65	53	44	28	31	20	11	9	1	—	—	1	26
4 500—4 999	303	1	2	16	20	21	39	55	33	24	30	12	24	11	2	—	—	2	13
5 000 och däröver	551	—	2	11	13	12	33	51	40	54	94	70	76	75	6	—	—	6	14
Tillhoppa	4 837	428	438	743	631	320	495	399	231	211	227	123	129	106	48	—	—	308	

Tab. 10. Antalet låntagare, fördelade efter hyresbeloppets storlek å olika ortstyper samt för olika lägenhetskategorier.

Ortstyper	Hela antalet låntagare	Därav antal låntagare											Medianhyra per år, kronor					
		med en årshyra av kronor																
		— 199	200—299	300—399	400—499	500—599	600—699	700—799	800—899	900—999	1 000—1 099	1 100—1 199		1 200—1 299	1 300 och däröver			
Stockholm med förorter	1 191	6	1	19	23	26	59	95	115	161	219	147	133	123	15	6	43	1 027
Göteborg	450	1	5	25	72	29	105	115	34	24	19	4	2	3	2	2	8	683
Malmö	389	1	4	44	70	38	69	57	15	15	4	1	—	—	2	1	68	603
Städer med 30 000—100 000 invånare	671	2	19	93	112	69	121	101	49	16	9	2	13	3	8	—	54	608
Städer och köpingar med under 30 000 invånare	1 285	30	101	316	265	134	144	76	48	47	20	5	7	3	21	3	65	457
Landsbygden	1 988	460	376	356	157	45	57	27	5	6	1	3	1	—	284	59	151	276
Utan angiven ort	71	2	2	10	14	9	7	5	2	—	1	—	—	—	6	—	13	486
Samtdiga	6 045	502	508	863	713	350	562	476	268	269	273	162	156	132	338	71	402	509
Lägenheter om rum eller kök	62	34	13	9	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	1	150
» » 1 rum och kök	4 346	369	358	622	531	263	440	383	209	202	219	140	128	85	166	20	211	536
» » 2 » »	1 377	94	134	222	166	82	113	82	52	61	51	17	21	35	150	36	61	469
» » 3 » »	110	3	3	8	11	5	6	5	6	6	1	4	6	11	13	10	12	730
Större lägenheter	9	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	3	3	—	725
Utan uppgift	141	2	—	2	2	—	3	2	1	—	2	1	1	1	5	2	117	683

Statens offentliga utredningar 1943

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Flyttningersättningssakkunniga. Betänkande med förslag till författningar ang. ersättning för flyttningskostnad. [2] Utredning och förslag ang. pappersformaten inom statsförvaltningen. [6]

Kommunalförvaltning.

1940 års civila byggnadsutredning. Betänkande 1. Förslag till ändringar i Kungl. Maj:ts byggnadsstadga samt till föreskrifter rörande planläggning och utförande av byggnad för vissa vårdanstalter och folktandpolikliniker. [10]

Statens och kommunernas finansväsen.

1941 års familjebeskattningsakkunniga. Betänkande med förslag till ändrade grunder för familjebeskattningen. [3] Besparingsberedningens slututlåtande. [13]

Politi.

Utredning rörande polismäns anslutning till politiska ytterlighetsriktningar m. m. [5]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Betänkande ang. levnadskostnadsindex. [8] Utredning och förslag ang. statsbidrag till daghem och lekskolor m. m. [9] Utredning och förslag ang. statsbidrag till social hemhjälpverksamhet. [15] Utredning och förslag ang. planmässigt sparande för familjebildning och statens bosättningslån. [18]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Utredning rörande skogsnäringsens ekonomiska läge med förslag till åtgärder för höjande av näringsens bärkraft. 3. Skogsbrukets transportfrågor: Vägar och järnvägar. [4] Betänkande ang. åtgärder mot spekulation i vattnekraft. [14]

Industri.

Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 4. Förslag till åtgärder för textiltforskningens ordnande. [11] 5. Förslag till åtgärder för järn- och metallforskningens ordnande. [16]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande med författnings- och organisationsförslag för genomförande av ett förstatligande av den allmänna väghållningen på landet m. m. [1]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i öfrigt. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. Bilaga 1. Hygieniska förutsättningar för skolarbetet. [7] Tillströmningen till de fria fakulteterna och arbetsförhållandena närmast efter avlagd examen samt militärtjänstgöringens inverkan på universitets- och högskoleungdomens studier och ekonomiska förhållanden. [17]

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag till statliga åtgärder för stödjande av den privata motorlösa flygningens och modellflygningens utveckling. [12]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.